

RINDI

Nr 3 • 2013

RINDI

TIDSKRIFT FÖR GOTLÄNSK BOTANIK

Årgång 33 • 2013 • Nr 3

Tidskriften ges ut av Gotlands Botaniska Förening

Redaktion: Marita Westerlind, Grötlingbo, Skoltomten 123, 623 38 Havdhem

Rindi erhåller du antingen genom att bli medlem i Gotlands Botaniska Förening (att bli medlem kostar fr.o.m 2007 150 kr/år för den som bor i Sverige, 250 kr/år för den som bor i utlandet och inte betalar genom svenskt postgiro) eller genom att prenumrera (samma pris som för medlemskap). Familjemedlem betalar 25 kr/år. Studerande betalar 75 kr/år.

Föreningens postgiro är 68 36 66-2. (OBS! Betalning med check accepteras ej!)

Adressen är: Gotlands Botaniska Förening, c/o Elsa Bohus Jensen, Irisdalsgatan 14, 621 42 Visby.

Hemsida: www.gotlandsflora.se

Gotlands Botaniska Förening

är en ideell sammanslutning som har som ändamål att verka för ökad kunskap om Gotlands växter och för bevarandet av en rik flora på ön. Föreningen vill också bland allmänheten sprida intresse för botanik och naturskydd.

Dessa mål söker föreningen förverkliga bl.a. genom att verka för utforskandet av Gotlands flora, att biträda myndigheter och organisationer i behandlingen av botaniskt betydelsefulla naturskyddsfrågor, att utge tidskriften Rindi och även på annat sätt informera om och propagera för sin verksamhet och sina åsikter samt genom att arrangera exkursioner och sammankomster.

Styrelse

Ordf.	Jörgen Petersson, Humlegårdsvägen 18, 621 46 Visby	tel 0498-21 45 59
V. ordf.	Dan Paulsen, Talluddskviar 22D, 621 41 Visby	tel 0498-26 49 75
Sekr.	Gun Ingmansson, Vinkelgatan 2 b, 621 49 Visby	tel 0498-27 13 43
Kassör	Elsa Bohus Jensen, Irisdalsgatan 14, 621 42 Visby	tel 0498-21 61 92
Övriga	Bo Göran Johansson, Vall, Levide 508, 621 93 Visby	tel 0498-26 62 04
	Jens-Henrik Kloth, Othem, Norrbys 563, 624 46 Slite	tel 0498-22 60 22
	Karin Wågström, Furubjers, 620 33 Tingstäde	tel 0498-27 42 66
	Magnus Martinsson, Östergarn, Bengts 152	
	623 68 Katthammarsvik	tel 073-772 18 05

Omslagsbild: Blommande hassel *Corylus avellana*, Grötlingbo, 12 mars 2012.

Foto: Marita Westerlind

Trädgårdsiris på Gotland

BO GÖRAN JOHANSSON

Trädgårdsiris *I germanica* har odlats under lång tid i Sverige. Den finns avbildad av Olof Rudbeck omkring 1660 (Martinsson & Ryman 2008 s. 38-40, 86). I en anteckningsbok, förd av studenten Daniel Daalhemius 1669, finns ritningar av 64 numrerade trädgårdssängar i den botaniska trädgården i Uppsala och förteckningar av växterna i dem. Här finns bland annat "*Iris hortensis Vulgare*" (ett av den tidens namn på trädgårdsiris). Martinsson & Ryman kommenterar att "de trädgårds-sängar som Daalhemius ritat av innehåller inga inhemska växter..."; trädgårdsiris kan knappast ha varit en vanlig trädgårdsväxt i Sverige på den tiden.

I Linnés förteckning över växterna i den botaniska trädgården i Uppsala 1742-48 (Linnaeus 1748) finns trädgårdsiris med under namnet "*Iris corollis barbatis, caule foliis longiore multiflora*" ('Iris med skäggig krona, stjälk längre än bladen, flerblommig') tillsammans med ett antal synonyma namn (namnsättningen var vid denna tid inte enhetlig; namnen gavs i form av korta beskrivningar som fick kompletteras med referens till källan). Dagens vetenskapliga namn på trädgårdsiris gavs av Linné i *Species plantarum* (1753). Här kommenterar Linné att arten hör hemma i Tyskland: "*Habitat in Germaniae*". Tydligt betraktades trädgårdsiris som en främmande art; den omnämndes inte heller av Linné i *Flora Svecica* (1745, 1755).

Bilden av Linnés typexemplar (www.nhm.ac.uk/research-curation/research/projects/linnaean-typification/database/index.dsm1) visar en grenad blomställning med tre blommor, de yttre kronflikarna ("slöjorna") fortfarande anstrukna i blåviolett, de inre däremot urblekta. Blommornas stödblad har en bred hinnkant.

Under senare hälften av 1700-talet tycks emellertid trädgårdsiris ha vunnit terräng i trädgårdarna. Arten blev således medtagen i Liljeblads *Utkast till en svensk flora* (1798), där texten innehåller en symbol som markerar "at örten växer ej vild, utan är odlad i trädgårdar och på åkrar &c."

Några år senare bedömde Swartz i *Svensk Botanik* (1807) att trädgårdsiris var en sedan länge odlad art, och inte bara etablerad inom trädgårdarna utan dessutom också ibland förrymd, så att arten hade sin plats i den svenska floran. Men detta var inte en bedömning som alla instämde i. C. Hartman (1820) skrev i sin flora: "*I. germanica* är i Sv. Botanik upptagen, men jag har ännu aldrig hört den aflägsnat sig från trädgårdsgebiten." Bedömningen återkommer i senare upplagor (t.ex. ed. 5, C. Hartman 1849): "Vid Gefle träffas stund. i täpporna den art, som afbildas i Sv.Bot.360 med de inre kalkbladen ljusblå, och som förf. ej kan skilja från *I. germanica* L." Men här dyker det upp ett nytt namn: *Iris squalens*: "kalkbladen vid basen håriga, de yttre blå, de inre smutsgula; örtbladen breda svärdlika, kortare än stjelen, läser finnas förvildad i plantager i söd.

Ur Svensk Botanik, femte bandet (1807). J. W. Palmstruch har gjort illustrationen och texten är skriven av Olof Swartz.

IRIS GERMANICA.

TYSK SVÄRDLILJA.

Blomskafstet är 3—4-blommigt, högre än *bladen*, som äro breda, svärdlika och något lieförmiga. *Blompipen* är längre än fruktlämnet, och de 3 yttre *kronflikarne* äro nedböjda och mot basen håriga.

Linn. Sp. Pl. p. 55. Cl. 5. TRIANDR. monog. — Lilj. Sv. Fl. s. 159. Kl. 6. SEXMÄNNING. I qvinn. — Gmel. Fl. Bad. I. p. 80. — Mémoir. de l'Acad. des Scienc. de Paris 1772. p. 657. — Essens Anleit. zur Kenntn. und Benütz. Einheimisch. Pflanzen. s. 25. — Murr. App. Med. 5. p. 269. — Pharm. Iridis Nostr. radix.

Då vi nu pryda Svenska blomsterkransen med ett till sitt upphof främmande föremål, föreställes på en gång en praktvext och ett så väl i ekonomien användbart, som på Ap-teken bekant ämne. Längesedan vann denna lilja burskap i trädgårdarna, der hon, fullkomligt hårdig för Nordiska klimatet, synes alldeles naturaliserat sig, så att man stundom sett densamma fortplantad utom de odlade gränsor-ne, och kan således få ett rum hädanefter i Svenska Flo-ra, äfven som den förut innehar ett i den Danskaa.

Roten är knölig och ledfull och vexer horisontelt med aflånga, trubbiga, tversöfver fårade, grå, tumslånga leder med små punkter beströdde. Under dessa leder nedlöpa hela knippen af hvita rotträdar. Ini är roten köttig och hvit, samt kärnan isprängd med bruna prickar. Sjelfva örtståndet formeras af de uppstigande och nedtill, som på de svärdbladiga vexterne, förenade bladen, som äro mycket kortare än på vår inhemska Svärdlilja (No 110), samt bredare och nästan som på en lie böjda. Jemte dessa uppskjuter i Juni ett längre blomskafst, från hvars öfre del 3—4 blommor utkomma skiftevis, med piparne omgifne af ett tvåbladigt uppblåst hölster. Blomflikarne äro nästan lika stora, men olika till färg och ställning. De 3 inne uppråte och blekblå; de yttres skifvor nedböjde och purpurfärgade, men med mörkare ådror och en samling af gula hår eller skägg längsefter de ränlade klorna af flikarne. Pistillens kronbladlika märken äro gulhvita och öfre läppen klufven.

IRIS GERMANICA.

Lukten af den färska roten är obehaglig och smaken skarp och äcklig med en envis beska. Som medicinal-ämne har roten, eller den derur pressade saften, blifvit för dess urindrivande och purgerande egenskap räknad bland medlen för vattensot. Bruket fordrar likväl varsamhet, emedan kräkningar och en brännande sveda deraf kan härröra. Om saften sakta inkokas blir den mildare, men extraktet förlorar alldeles sin kraft. Torkad smakar roten äfven besk och skarpare än den vanliga Violroten (*Iris florentina*), men äger äfven då en sådan lukt, och har för denna orsak af *Montet* blifvit föreslagen till lika bruk, neml. pulveriserad till blänning i luktpuder och tvålkulor.

Af blommorna kan erhållas ett slags vattenfärg, kallad *Liljegrön*, på det sättet, att de först stötas i en messingsmortel, hvarunder något fint sönderstött alun eller osläckt kalk tillsättes. Ju längre den lemnas i morteln stående, ju mera blir färgen mätad. Den stötte massan pressas så genom linne, hvarpå man ger saften konsistens med Gummi arabicum upplöst i vatten. Efter *Böhmers* uppgift ge blommorna, kokta med regnvatten, en vacker klar blå färg på bomull, silke och linne. Men den tål likväl icke fria luften. Färgsoppan ser svart ut, och då den inkokas med gummivatten, erhålles en skön ljusblå färg, tjenlig på papper och pergament.

Med mycken lätthet förökas denna Svärd lilja. Blott med stycken af roten planterade så väl på murar och torra höjder, som på blomster-rabatten, blir den ett verkligt fägnande föremål under sin blomningstid.

Tab. — Öfra delen af blomskaftet med en öppen blomma, efter naturen. Bakom föreställas några blad och roten i nat. storlek.

Sverige.” Originalbeskrivningen med detta namn finns hos Linné, i *Systema Naturae* ed. 10 (Linnaeus 1759), där *I. squalens* beskrivs. Detta ger oss anledning att se lite närmare på äldre beskrivningar av trädgårdsiris och närbesläktade arter.

”Trädgårdsiris” är inte bara trädgårdsiris

För att underlätta beskrivningarna av irisarna vill jag först ge en generell beskrivning. Kännetecknande för den grupp som trädgårdsiris tillhör är att växten har en jordstam; ofta ligger den precis i markytan. Blomman har sex kalkblad (kronflikar), tre nedåtböjda (”slöjor”) och tre uppåtböjda (”standarer”). Längst in vid basen har slöjorna en rand av långa hår (”skägg”). Blommorna har stödblad, som kan vara helt igenom gröna, ha en tunn till bred hinnkant eller vara helt igenom hinnartade. Hos de arter som är aktuella för oss är stjälken längre än bladen, grenad med mycket korta till långa grenar. Bladen är ibland lite blågrått daggiga; en av arterna har framträdande bladnerv (bladen känns räfflade). Ibland kan bladen vara mer eller mindre kraftigt rödanstrukna nertill.

I *Systema Naturae* ed. 10 (1759) listar Linné sex arter inom denna grupp:

1. *Iris susiana*, med skäggig krona. Stjälk längre än bladen, enblommig.
[Arter med en blomma hör till sektionen *Oncocyclus*; nästan alla hör till Mellanöstern och Centralasien.]
- A. *I. florentina*, med skäggig krona. Stjälk längre än bladen, med upp till två blommor, blommor sittande.
[Ur denna bröts senare ut *I. albicans*, och återstoden behandlas i dag som en odlingsform av trädgårdsiris, *I. germanica* ’Florentina’.]
2. *I. germanica*, med skäggig krona. Stjälk längre än bladen, flerblommig, kronblad hos nedre blommor skaftade.
3. *I. aphylla*, med skäggig krona, naken stjälk, av bladens längd, flerblommig.
[Skomakariris. Från Centraleuropa till Östeuropa.]
- A. *I. sambucina*, med skäggig krona, flerblommig stjälk, högre än bladen, slöjorna tillbakaböjda, standaren urnupna.
[Uppfattas i dag som en hybrid mellan *I. variegata* och *I. pallida*, silveriris. Namnets omfång har vidgats sedan Linnés tid, så att det som kan tolkas som hybrider mellan *I. germanica*, *I. pallida* och *I. variegata* (skäggiris) ofta förs till *I. sambucina*.]
- B. *I. squalens*, med skäggig krona, flerblommig stjälk, högre än bladen, slöjorna plana, standaren urnupna.
[Uppfattas i dag som en hybrid mellan *I. variegata* och *I. germanica* och förs följaktligen också till *I. sambucina*.]
4. *I. variegata*, med skäggig krona, flerblommig stjälk med få eller inga blad, av bladens längd.
[Skäggiris.]
5. *I. biflora*, med skäggig krona. Stjälk kortare än bladen, flerblommig.

[Enligt Mathew 1981 s. 24 täcker detta namn både *I. aphylla* och *I. pumila*.]

6. *I. pumila*, med skäggig krona. Stjälk kortare än bladen, enblommig.

[Dvärgiris. I trädgårdssammanhang används namnet i dag ofta om lågvuxna, skäggiga irisar överlag. Den rena arten hör hemma i Balkan och österut i Ryssland till Ural.]

Dessa beskrivningar är dessvärre tämligen oanvändbara för att bestämma skäggiga irisar. Redan 1762 kompletterade Linné sina beskrivningar genom att även ange blommornas färg. 1769 tillkom en ny art, silveriris *I. pallida* (Lamarck, 1789): "Iris med skäggig krona, stjälk högre än bladen, mångblommig, med vita stödblad." Lamarck ger en fyllig beskrivning, inte bara av silveriris, utan också av Linnés övriga irisarter (plus ytterligare 14 arter av skäggiga irisar). För vår del är tre arter och en hybrid (eller hybridgrupp) aktuella:

Trädgårdsiris *Iris germanica*.

Detta är en högvuxen art, oftast med blå blommor, standaren i ljusare blått än slöjorna. Stjälken är grenig, oftast med ganska långa sidogrenar. Blommornas stödblad är hinnkantade (vita eller ljust bruna hinnkanter). Linnés *I. florentina*, som enligt honom (Linnaeus 1762) har gråvita blommor uppfattas i dag som en form av trädgårdsiris, *I. germanica* 'Florentina' med det svenska namnet "violrot". Linnés beskrivning av violrot omfattar ytterligare en art, *I. albicans*, med rent vita, sittande (eller mycket kort skaftade) blommor, men den är inte hårdig hos oss.

Skäggiris *Iris variegata*.

Denna art är medelhög, blommorna har rent gula standarer, slöjorna är ljust gula med en tät, framträdande ådring i brunt violett. Slöjorna är snett utstående, inte hängande som hos de övriga arterna. Blommornas stödblad är helt igenom gröna, ibland med en mycket smal hinnkant. Bladen har kraftiga, parallella nerver, så att de ger intryck av att vara räfflade på längden.

Silveriris *Iris pallida*.

En högvuxen art, blommorna enfärgat ljusblå med helt hinnformade, vita stödblad. Bladen har en tunn, grågrön beläggning och är oftast lite bredare än hos trädgårdsiris.

Iris sambucina.

Hit förs idag de Linnéanska arterna *I. sambucina* och *I. squalens* samt (kanske) även andra hybrider där några av de tre arterna ovan ingår. Hybriderna är högvuxna och kännetecknas av att blommornas standarer är anstrukna i gult eller brunt. Enligt Linné (Linnaeus 1762) har *I. sambucina* standarer med en gulblek bakgrundsfärg och en lätt anstrykning i blått. *I. squalens* har smutsgula till bruna standarer, lätt anstrukna i blått. I dag för man ofta även andra former hit, t.ex. en ofta odlad form med blommor helt i ljusgult (bild hos Tyler 2012 s. 11). *I. sambucina* och *I. squalens* är förmodligen gamla,

spontana hybrider, där den gula färgen i standarerna skulle vara ett arv från *I. variegata*. Mathew (1981) tolkar *I. sambucina* som en hybrid mellan *I. variegata* och *I. pallida*, medan han uppfattar *I. squalens* som en hybrid mellan *I. variegata* och *I. germanica*. Vad moderna sorter beträffar, är det inte meningsfullt att försöka hänföra dem till någon särskild vildart; för namnsorten 'Conjuration' från 1988 har, för att nämna ett extremt exempel, D. Joyce upprättat en stamtavla som sträcker sig över sexton generationer. Här ingår lite över 250 namnsorter och ett tiotal vildarter.

Vad kan man finna på Gotland?

I den kommande *Gotlands Flora* redovisar vi trädgårdsiris *I. germanica* som en grupp, vilken omfattar såväl trädgårdsiris i snäv mening, skäggiris och silveriris. Vi inkluderar också hybrider där dessa arter ingår, vilka annars skulle föras till *I. sambucina*. Det finns ganska många olika former inom denna grupp som hamnat i den gotländska naturen, och för de flesta fynden har vi inte uppgifter som tillåter en precisering (på några av lokalerna fanns över huvud taget inte några blommande ex.). Att det inte alltid är så lätt att skilja mellan *I. germanica* (i snäv mening) och hybriderna kan man få en aning om när man läser en uppsats av E. Fries (1845), där författaren vill korrigera Swartz artikel om *I. germanica*, (som jag återgett i denna artikel): "fig. i Svensk Botanik föreställer *Iris squalens* (ehuru färgen mera liknar den ytterst affina *I. sambucina* vittna dock märkena och lukten [!] att den är *I. squalens*)." Jag har istället valt att skildra de olika formerna i de fall där vi har material som räcker till detta. Ur kulturhistoriskt perspektiv tycker jag att det är viktigt att försöka sprida kunskap om äldre odlingsformer, och de som är intresserade av trädgårdsodling vill ofta veta mer än enbart arttillhörighet.

Den äldsta uppgiften från Gotland om trädgårdsiris kommer från läkaren Simeon Landeberg. I ett manuskript, insänt till Vetenskapsakademien 1811 (Landeberg 1811, ed. Johansson 2010), skriver han: "Iris germanica. V.[äxer] vild i Trägårdar". Under resten av 1800-talet är det tyst om trädgårdsiris; Hulteman som var en energisk samlare av såväl trädgårdsväxter som vilda arter samlade trädgårdsiris först 1920, då den odlades i Klinte prästgård. I dag är den vanlig i trädgårdar och offentliga planteringar, och förvånansvärt ofta är det äldre sorter som man då finner. Trädgårdsiris har under 1900-talet också tagit sig ut i den gotländska naturen. Att dess jordstam normalt ligger precis i markytan gör att utkastade delar lätt kan slå rot och etablera sig. I utkast på jordhögar, vägkanter och skräpmark blir arten ofta inte särskilt långlivad, eftersom den inte är helt konkurrensstark i den miljön. Om den däremot hamnar på hållmark (som ibland tycks ha betraktats som skräpmark), på strandgrus eller annan torr, grusig mark kan den bilda livskraftiga och långlivade bestånd. Skotten flyttar sig en liten bit varje år, eftersom jordstammen ligger horisontellt i markytan och efter ett antal år kan jordstammarna ha bildat ett tätt nät i markytan, och då blommar beståndet ofta mycket sparsamt. I Projekt Gotlands Flora har trädgårdsiris rapporterats från 65 km-rutor, glest spridd från Vamlingbo till Fleringe och Bunge. Den vanligaste biotopen är hållmark (15-20 lokaler) följt av skräphögar (10-15 lokaler); tyvärr har det inte alltid varit möjligt att säga vad som är vad. Kvarstående bestånd i äldre trädgårdar och liknande har

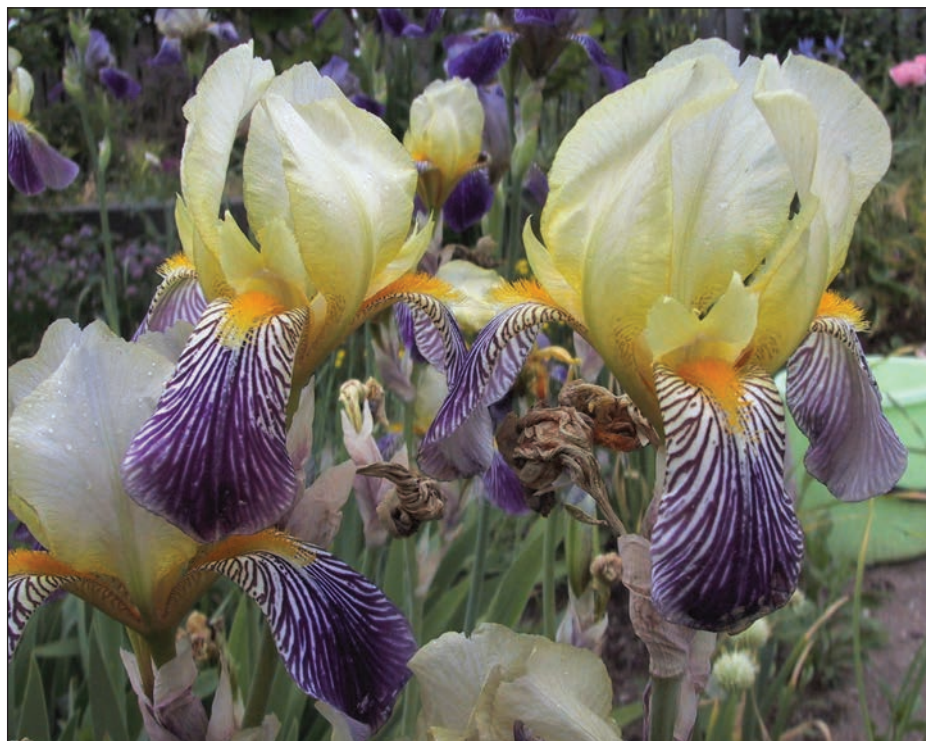

Trädgårdsiris *Iris germanica*. Odlat material med ursprung i Ardre, där den växte på hållmark.
Foto: Bo Göran Johansson

rapporterats från 6 lokaler och ungefär lika många vägkantsfynd är gjorda.

Jag gissar att spridningen av trädgårdsiris i naturen har skett från några decennier in på 1900-talet fram till 1950- och 1960-talet, och att den hänger samman med motoriseringen av jordbruket. Med maskiner blev det inte så arbetskrävande att flytta sten och jord och diverse skräp ut på mark som sågs som improduktiv. Man kan finna allt, gamla glasflaskor, plåtburkar, spiralresårer, sängbottnar, någon enstaka gång en gammal bil eller buss; vid ett tillfälle en uttjänt järnvägsvagn. Och så jordhögar, stenhögar, betblast, en nersågad tujahäck och så vidare. Men det mesta förefaller vara av äldre datum.

Från mitten av 1990-talet har jag samlat in levande material av trädgårdsiris från ett dussin lokaler och planterat i vår trädgård. Det har ofta varit enda sättet att få se dem i blom, och det är dessa odlade exemplar som får representera de olika formerna i bild. Den vanligaste av dem (med reservation för att underlaget för bedömningen är mycket magert) har blå till blållila blommor med standaren i en ljusare nyans än slöjorna. Den brukar blomma vid mitten av juni. Mina plantor kommer från en torr betesäng i Eke och från en äldre soptipp på hållmark norr om kyrkan i Ardre. Den är dessutom rapporterad

Denna form, som växte i grovt strandgrus i Ljugarn, motsvarar Linnés *Iris sambucina*.
Foto: Bo Göran Johansson

från ytterligare sex lokaler. Den motsvarar, enligt min mening, *Iris germanica* sådan som Swartz beskrev den och Palmstruch avbildade den 1807.

Iris germanica 'Florentina' är känd från en lokal, på hällmark i Hejnum, nära vägkorset öster om kyrkan. Den har mjölkvita till gråvita blommor och odlas av och till. Mot slutet av 1900-talet ökade intresset för äldre kulturväxter, och violrot fanns då att köpa på gotländska plantskolor. Det är från sådan odling i en trädgård helt i närheten som violrot kommit ut, troligen omkring 1995. Beståndet finns ännu var men blommor sparsamt. I år blev jag emellertid uppmärksam (av Christian Berne) på ett större bestånd vid ett litet torp några hundra meter söderut. Där fanns också den "vanliga" blåblommiga *I. germanica*. Hur det kommit dit är svårt att säga; det fanns där inte i början av 1980-talet, men det har funnits där länge och ökat allt mer i storlek. Kanske har ett par bitar jordstam råkat hamna där vid något grävningsarbete.

En form som motsvarar *Iris squalens* är känd från fyra lokaler: två på kulturnära alvarmark i Vamlingbo, en från yttre hamnen i Klintehamn, och en från hällmark vid Källstäde i Lärbro. Den kännetecknas av den smutsbruna färgskiftningen hos standarer-

En enhetligt mörkblå form, troligen *Iris germanica* 'Nepalensis'. Odlat exemplar med ursprung Hejnum.

Foto: Bo Göran Johansson

na; i övrigt ser jag ingen skillnad mot *I. germanica*. Den är troligen en gammal hybrid mellan *I. germanica* och *I. variegata* som odlats sedan lång tid. De två plantor som jag odlar har haft klen fruktsättning; förmodligen sprider den sig helt och hållet vegetativt.

Vid ett tillfälle har jag påträffat ett bestånd av trädgårdsiris där slöjorna är mörkblå (dvs. de är mörkblått ådrade mot en ljus bakgrund) och standaren blekt gula, vilket motsvarar Linnés beskrivning av *I. sambucina*. Ett särskilt kännetecken för denna form är att bladen är röda längst ner. Beståndet växte i grovt strandgrus, helt utan konkurrens från andra växter, vid stranden i Ljugarn. Det fanns inga blommor, men plantan blommade snällt i vår egen trädgård redan året efter att jag planterat ett litet skott.

På en liten kalkbacke i Hejnum växte en trädgårdsiris som hade enhetligt mörkblå blommor med övervägande vitt skägg. Blommornas stödblåd hade en mycket bred hinnkant, ljust violettbrun. Plantan blommade lite tidigare, kanske en vecka, än de andra formerna. Bladen gick en aning i grågrönt, överdragna av en tunn vaxhinna. I dessa avseenden påminde den inte så lite om silveriris *I. pallida*, men blommans färg var alldeles för mörkt blå. Jag skulle gissa att det handlar om *Iris germanica* 'Nepalensis', även känd under sortnamnet 'Atropurpurea'. Under det senare namnet finns den medtagen i en beskrivning, "Visby skolträdgård" från 1906, där den också fått det svenska namnet purpur-svärdla. Om den verkligen odlats i Visby, eller om det bara var

Iris från Hellvi. Mycket lik
Iris variegata. Odlat ex.
Foto: Bo Göran Johansson

en vacker tanke, har jag inte lyckats ta reda på.

Man kan också finna trädgårdsiris, där standaren är starkare gula. Jag har sett sådana bestånd på två platser, i en vägkant vid Hangarvägen i Visby och på ett litet fält på grovt grus norr om kyrkan i Hellvi. På den senare lokalen blommade den tämligen rikligt. Formen påminner mycket om skäggiris *I. variegata*, framför allt genom den starkt gula färgen på standaren och den framträdande brunviolettera ådringen på slöjorna. Den är också, liksom skäggiris, mer lågvuxen är "vanlig" trädgårdsiris. Men det finns också drag som skiljer den från skäggiris: blommornas stödblad har en tydlig hinnkant och de är lätt violett anstrukna. Vidare är bladbaserna purpurfärgade. Den brukar också sätta frukt, även om jag aldrig funnit några fröplantor. Jag har inte lyckats identifiera den med någon trädgårdsform (av vilka det tycks finnas ett oräkneligt antal). Kanske skulle den hellre räknas som en avvikande form av skäggiris?

Slutligen vill jag nämna en form, som kännetecknas av enhetligt blekgula blommor, där slöjorna bara har en svag, blekt gulbrun ådring. Den fanns i vår trädgård när vi flyttade in för 35 år sedan, och vi har sedan dess sett den här och var i gotländska trädgårdar, men aldrig utanför trädgårdarna. Till i somras. Någon hade kastat ut lite jord och skräp på en kalkhäll på Bergbetningen i Visby. Den är, som jag tror, identisk med en sort som Redouté 1812 gav namnet *Iris flavescent*, då han avbildade den i

Troligen "*Iris flavescens*", "svafvel-svärdla". Fotograferad i trädgård där den funnits i minst 35 år.

Foto: Bo Göran Johansson

verket *Les Liliacées* (t. 1-8, 1802-16). Namnet brukar i dag (Mathew 1981) uppfattas som en synonym till *I. variegata*, vilket jag inte känner mig helt övertygad av (den är för hög, blommornas stödblad har breda hinnkanter, slöjornas ådring är för tunn och blek och fruktsättningen är för dålig). Jag tror att det snarare handlar om en hybrid där *I. variegata* haft ett finger (eller flera fingrar) med i spelet. Även denna iris fanns med i beskrivningen av Visby skolträdgård 1906. Dess svenska namn var svafvel-svärdla.

Jag avslutar med några ord om de två arter som är inblandade i många av de sorter av trädgårdsiris som vi har i dag.

Silveriris *Iris pallida*.

En förtjusande iris med enhetligt ljusblå, doftande blommor. Det som är särskilt utmärkande är blommornas stödblad, som är helt igenom hinnartade, silverfärgade. Den har ganska breda blad med en tunn grå hinna. Hos oss står bladen gröna senare om hösten jämfört med trädgårdsiris. Den hör hemma i Italien och Balkan, men verkar fullt härdig hos oss. Dess enda nackdel är att den är trög att blomma.

På Gotland har den troligen odlats åtminstone sedan början av 1900-talet; den är med i växtlistan för Visby skolträdgård 1906. På 1980- och 1990-talet fanns namnsorten 'Corrida' till försäljning hos Ylve Gardelins plantskola. Den uppstod hos Millet et

Skäggiris *Iris variegata*.
Foto: Bo Göran Johansson

Fils 1914 och den har tydliga drag av silveriris. Jag gissar att det helt enkelt rör sig om en selektion ur denna art.

Det finns ett fynd från Gotland, som troligen (men inte helt säkert) är denna art. Det gjordes av Thomas Karlsson på utkast på kalkhäll i en åkerholme ONO Sigsarve i Hangvar 1992 (belägg bestämt av T. Tyler, Lund). Tyvärr har utkastens fortsatt på platsen, och jag lyckades inte återfinna någon iris där i år.

Skäggiris *Iris variegata*

En fantastisk iris! Den är lite lägre än trädgårdsiris, bladen känns räfflade på längden (framträdande nerver), blommorna har klargula standarer och vita-ljusgula slöjor med en stark, sammanflytande brunviolett ådring. Blommornas stödblad är (nästan) helt igenom gröna. Den blommar villigt i ljus eller halvsugga, den sätter rikligt med frö och den sprider sig i trädgården vart den vill. Vi fick för länge sedan två bitar av jordstam men av en vän, materialet hade sitt ursprung i ett vildväxande bestånd i Ungern. Skäggiris finns i dag i alla delar av vår trädgård. Någon fröplanta har haft lite mer ljusgula blommor, och någon har vi ibland (troligen felaktigt) misstänkt vara en hybrid.

Jag känner inte till någon förekomst av skäggiris i naturen, vilket jag både är lite ledsen och lite glad för. Det är en vacker växt som det är roligt att möta, men, å andra

sidan, till skillnad från trädgårdsiris har skäggiris en potential att sprida sig i den gotländska naturen, i synnerhet på hällmarkerna, och det skulle kunna få konsekvenser som vi inte kan överblicka. Jag är ingen vän av introduktion av främmande arter i naturen från trädgårdar. I några fall, t.ex. berberis, har vi nog redan vant oss. I andra fall, som liguster, är resultatet inte alls bra. Men i trädgårdarna pryder denna iris sin plats (eller kanske snarare: sina platser).

För vidare läsning rekommenderas Brian Mathews *The Iris* och Torbjörn Tylers artikel i Botaniska Notiser (se nedan). Slutligen: Tack, Thomas Karlsson, för värdefulla synpunkter på manus. Och tack, Magdalena Agestam, för *Iris variegata*.

Litteratur:

- Anonymus, 1906. Visby skolträdgård. Separattryck ur Redogörelse för Visby distrikts folk- och småskolor under år 1904. - Gotlands-postens tryckeri. Visby
- Fries, Elias, 1845. Öfver Iris Germanica Botan. Scand. - Bot. Notiser 123-25.
- Hartman, Carl Johan, 1820. Handbok i Skandinaviens flora. ed 1. - Zacharias Haeggström. Stockholm.
- Hartman, Carl Johan, 1849. Handbok i Skandinaviens flora. ed 5 (Carl Hartman). - Zacharias Haeggström. Stockholm.
- de Monet de Lamarck, Jean-Baptiste & Poiret, Jean Louis Marie, 1789. Encyclopédie Méthodique: Botanique. 3 (1).
- Liljeblad, Samuel, 1798. Utkast till en Svensk flora. - J. F. Edman. Upsala.
- Linnaeus, Carolus, 1748. Hortus Upsaliensis, exhibens plantas exoticas Exhibens Horto Upsaliensis Academiae a sese illatas, ab anno 1742, in anno 1748. - Laurentius Salvius. Stockholmiae.
- Linnaeus, Carolus, 1745. Flora Svecica. - Laurentius Salvius. Stockholmiae.
- Linnaeus, Carolus, 1753. Species plantarum. Tomus I & tomus II. - Laurentius Salvius. Holmiae.
- Linnaeus, Carolus, 1755. Flora Svecica. Editio Secunda Aucta et Emendata. - Laurentius Salvius. Stockholmiae.
- Linnaeus, Carolus, 1759. Systema naturae per regna tria naturae. Tomus II. Ed 10. - Laurentius Salvius. Stockholmiae.
- Linnaeus, Carolus, 1762. Species plantarum. Ed. 2. - Laurentius Salvius. Holmiae.
- Mathew, Brian, 1981. The Iris. - Batsford. London.
- Palmstruch, Johan Wilhelm & Swartz, Olof, 1807. Svensk Botanik, femte bandet. - Carl Delén, Stockholm.
- Redouté, Pierre-Joseph, 1802-1816. Les Liliacées. T. 1-8. - Didot jeune. Paris.
- Tyler, Torbjörn, 2012. Amaryllidaceae och Iridaceae i Norden, Del 5. - Bot. Notiser 145 (4): 5-31.

Landträsk i f.d. Martebomyr

JÖRGEN PETERSSON

Historik

Den tidigare stormyren Martebomyr var öns största våtmarkskomplex fram till dess att den dikades ut för jordbruksändamål. Myrens naturliga utbredning inom delar av socknarna Väskinde, Lummelunda, Martebo, Bro, Lokrume och Tingstäde sträckte sig över ca 3 600 ha (Martinsson 1997; se karta). Ibland räknades också Nordermyr (*Martebo*, *Stenkyrka*) till myrkomplexet. Det huvudsakliga myrplanet hade en vegetation med främst ag *Cladium mariscus*, trådstarr *Carex lasiocarpa*, bunkestarr *Carex elata* och vass *Phragmites australis*. Dessutom fanns ett flertal öppna vatten i form av randträsken i nordväst samt mindre träsk, gölar och s.k. punsar utspridda på myrplanet. Dessa öppna vattenområden utgjorde sammantaget ca 1 200 ha, av vilka Landträsk inom Lummelunda och Martebo socknar var störst med ca 273 ha (Sernander 1941).

Vid sin gotländska resa 1741 passerade Linné med sällskap myren och Landträsk mellan Lummelunda och Martebo den 25 juni (Linnaeus 1745 s. 170–173; datumet motsvarar dagens 6 juli): ”Agh kallades av Bönderna et högt Gräs, som växte i Kyrko-

Miljöbild från Landträsk, Lummelunda. Foto: Jörgen Petersson

Myran förr än wi wäl lämnat Lummelunds Kyrka utur öguesiktet, der det wäxte öfver alt, såsom Säd uti en Åker, til 1½ alns högd. Detta war et Gräs, som ingen Botanicus tillförna funnit i Sverige, och kallas på Latin *Schænus culmo tereti, foliis margine dorsoque aculeatis*.” Därefter uppgav Linné agens karaktärer och om dess användning skrev han följande: ”Folket tåkte med denna Aghen de måste sina Ladugårds Tak.” Han beskrev sedan när på året agtåkten skedde och hur agtaken lades. Linné nämnde också att det enligt utsago tidigare varit en tjärn eller göl, där agen nu växte. Uppenbarligen hade agen avancerat ut över ett tidigare än mer öppet träsk.

På en äng i kanten av myren hittade Linné Sankt Pers nycklar *Orchis mascula*, också denna växt var ny för Sverige. Innan kyrkan i *Martebo* äntrar två personer ur sällskapet en flatäska för färd ut på ”Martebo Träsk” (troligen Korsvallträsk, som hängde

ihop med Landträsk), för att samla in ”några stora gröna Tufwor...och kommo tillbakas med Lappskog-Gräset, som är ett species Carices beskrifwit i Flora Laponica n. 328.” Motsvarande art idag är flaskstarr *Carex rostrata*. Uppenbarligen var den första bestämningen felaktig, eftersom Linné redan i registret (Linnaeus 1745 s. 381) för sidan 173 istället anför *C. cespitosa*. I denna art innefattades vid denna tid de nuvarande arterna tuvstarr *C. cespitosa*, hundstarr *C. nigra* och bunkestarr *C. elata*. Den storvuxna arten som Linné såg vid träsket bedöms av Sernander (1941) vara bunkestarr, en uppfattning som vi delar.

Utdikningarna av myren startade 1846–54 och började i sydväst vid Skäggs i Väskinde (Sernander 1941). Dikningarna i de norra delarna, där Landträsk är beläget, startade 1892 och pågick in på det första årtiondet av 1900-talet (Sernander 1941). Karl Johansson undersökte 1892 de sydvästra delarna av myren (Johansson 1893). Kanske kan hans uppgifter från Storträsk, beläget söder om och i anslutning till Landträsk, även gälla för det senare träsket. Han beskrev vegetationen i Storträsk som dominerad av vass med strödda täta bestånd av ag samt bunkestarr.

Numera odlas den tjockare torven på de f.d. myrtyrna, medan flera träskbottnar ligger obrukade. På en del av de senare växer skog och helt nyligen har delar av t.ex. Ostersojdsträsk och det närbelägna Lilla Milldyen (centralt i västra delen av Martebo-myrr) omvandlats från skog till åker.

Klöverärt *Tetragonolobus maritimus* vid Landträsk, Lummelunda. Foto: Jörgen Petersson

Översikt

Landträsk består enligt geologiska kartan (Lundqvist m.fl. 1940) till stor del av moräner med ytliga block. Inga större block förekommer dock utan markytan är mest besatt av stenar och grus. Den rätt bara ytan i träskbotten anses ha uppkommit genom att isflak skjutit större stenar och block upp till en strandvall (transgressionsvall enl. Lundqvist m.fl. 1940). Denna vall finns på gränsen mot åkerområdena mellan Tjauls och Lugnets gårdar, där en körväg nu löper. I sluttningen från vallen mot träskbotten kan en viss källpåverkan märkas. Från norr kommer en kanal, vilken dränerar området mot myren i söder och därefter leds vattnet vidare genom större kanaler mot Lummelunds bruk. Längs med kanalen finns en större körväg ned mot åkrarna på myren. Tillkommer gör mindre diken, som avvattnas till kanalen. Väster om kanalen finns ännu öppna, vintertid översvämmade ytor av f.d. träskbotten, medan främst de nordvästra, torrare markerna har beskogsats med tall. Detta område betas till stora delar av hästar. Öster om kanalen har en 18 ha stor bevattningsdamm anlagts 1976. Denna damm är en av ornitologer välbesökt fågellokal, med ett nyligen uppfört fågeltorn på västra dammvallen.

Kattfot *Antennaria dioica*, honblommor t.v. och stor × vit skogslilja *Cephalanthera damasonium* × *longifolia* t.h. Foto: Jörgen Petersson

Norr om dammen upp mot landsvägen finns bland lågvuxna tallar mer källpåverkade ytor nedom den isskjutna vallen. Söder om dammen sker en sakta igenväxning med ungtall på träskbotten. Enligt Våtmarksinventeringen (Martinsson 1997) består Land-träsk ännu av 150 ha våtmark.

Nutida växtlighet

Främst de källpåverkade markerna med axag *Schoenus ferrugineus* norr om dammen är rika på orkidéer. Noterade här är åtminstone stor skogslilja *Cephalanthera damasonium*, vit skogslilja *C. longifolia*, blodnycklar *Dactylorhiza incarnata* var. *cruenta*, äkta ängsnycklar *D. i.* var. *incarnata*, skogsnycklar *D. maculata* ssp. *fuchsii*, purpurknipprot *Epipactis atrorubens*, kärrknipprot *E. palustris*, tvåblad *Neottia ovata*, flugblomster *Ophrys insectifera*, Sankt Pers nycklar *Orchis mascula*, johannesnycklar *O. militaris* samt skogsnattviol *Platanthera bifolia* ssp. *latiflora*. Även sumpnycklar *Dactylorhiza majalis* ssp. *lapponica* anges för km²-rutan, men kan ha setts längre mot öster i f.d. Korsallträsk.

Förutom axag finns också knappag *Schoenus nigricans* och hybriden mellan dessa arter. Av våtmarksberoende växter i övrigt kan nämnas kärrlilja *Tofieldia calyculata* (anges för km²-rutan), ag *Cladium mariscus*, alvaragnsäv *Eleocharis uniglumis* ssp. *sternerii*, klöverärt *Tetragonolobus maritimus*, majviva *Primula farinosa*, kustarun *Centaureum littorale* var. *littorale* och strandmaskrosor *Taraxacum* sect. *Palustria*. På lite torrare, flacka kullar tillkommer t.ex. darrgräs *Briza media*, rosettjungfrulin *Polygala amarella*, vildlin *Linum catharticum*, vitpyrola *Pyrola rotundifolia* och långbladig spåstisel *Carlina vulgaris* ssp. *longifolia*. Nordost om dammen har bågsvingel *Festuca rubra* ssp. *oelandica* registrerats i ett våtartet område. Detta gräs, som är endemiskt för Öland och Gotland, har förekomster enbart på de norra delarna av vår ö. Många av de ovan uppräknade arterna finns även spridda i övriga delar av Landträsk.

600 m öster om Tjauls gård fanns en av de provrutor på 10 m x 10 m, som inventerades 1989 av Magdalena Agestam för Projekt Gotlands Flora. Rutan låg inom den nu hästbetade något torrare tallskogen mellan ett dike och en kraftledning. Just vid provrutan är skogen mer luckig. Följande arter noterades inom rutan: en *Juniperus communis* ssp. *communis*, backstarr *Carex ericetorum*, slankstarr *C. flacca*, krypven *Agrostis stolonifera*, fårsvingel *Festuca ovina*, berggröe *Poa compressa*, älvväxing *Sesleria uliginosa*, grusbräcka *Saxifraga tridactylites*, vit fetknopp *Sedum album*, solvända *Helianthemum nummularium*, sandnarv *Arenaria serpyllifolia*, såpört *Gypsophila fastigiata*, gulmåra *Galium verum*, backtimjan *Thymus serpyllum*, liten blåklocka *Campanula rotundifolia*, röllika *Achillea millefolium*, kattfot *Antennaria dioica*, flockfibbla *Hieracium umbellatum*, krissla *Inula salicina*, prästkrage *Leucanthemum vulgare*, mattfibbla *Pilosella officinarum* ssp. *peleteriana* och ogräsmaskrosor *Taraxacum* sect. *Ruderalia*.

I dessa skogar har också grönvit nattviol *Platanthera chlorantha* observerats. I det öppnare området väster om kanalen ligger norrut en brya, som vattenkälla för hästarna. Härifrån har källnate *Potamogeton coloratus* rapporterats. I själva kanalen växer istäl-

let gäddnate *Potamogeton natans* och bl.a. gotlandssvalting *Alsima lanceolatum*, bredkaveldun *Typha latifolia* och rosendunört *Epilobium hirsutum*. I dammen dominerar vass, men också gäddnate, blåsäv *Schoenoplectus tabernaemontani* och smalkaveldun *Typha angustifolia* finns. Med hjälp av kaveldunet bygger pummesen sitt unika bo i någon säl *Salix caprea* eller björk *Betula* sp. vid eller i dammen. Mot pumphuset i nordväst kan man hitta tuvor av den vackra slokstarren *Carex pseudocyperus* i dammkanten. På norra dammvallen har en enstaka tuva med gullhavre *Trisetum flavescens* setts samt längre österut också sötvedel *Astragalus glycyphyllos* och luktvicker *Vicia tenuifolia*. 2013 noterades vid ett dike sydsydost om dammen 21 strån av klubbstarr *Carex buxbaumii* och knappt 100 m sydsydväst om dammen fanns 20 plantor av äkta blåfibbla *Pilosella cymosa* var. *praealta* på kalkjord med glest vegetationstäck.

Stor skogslilja

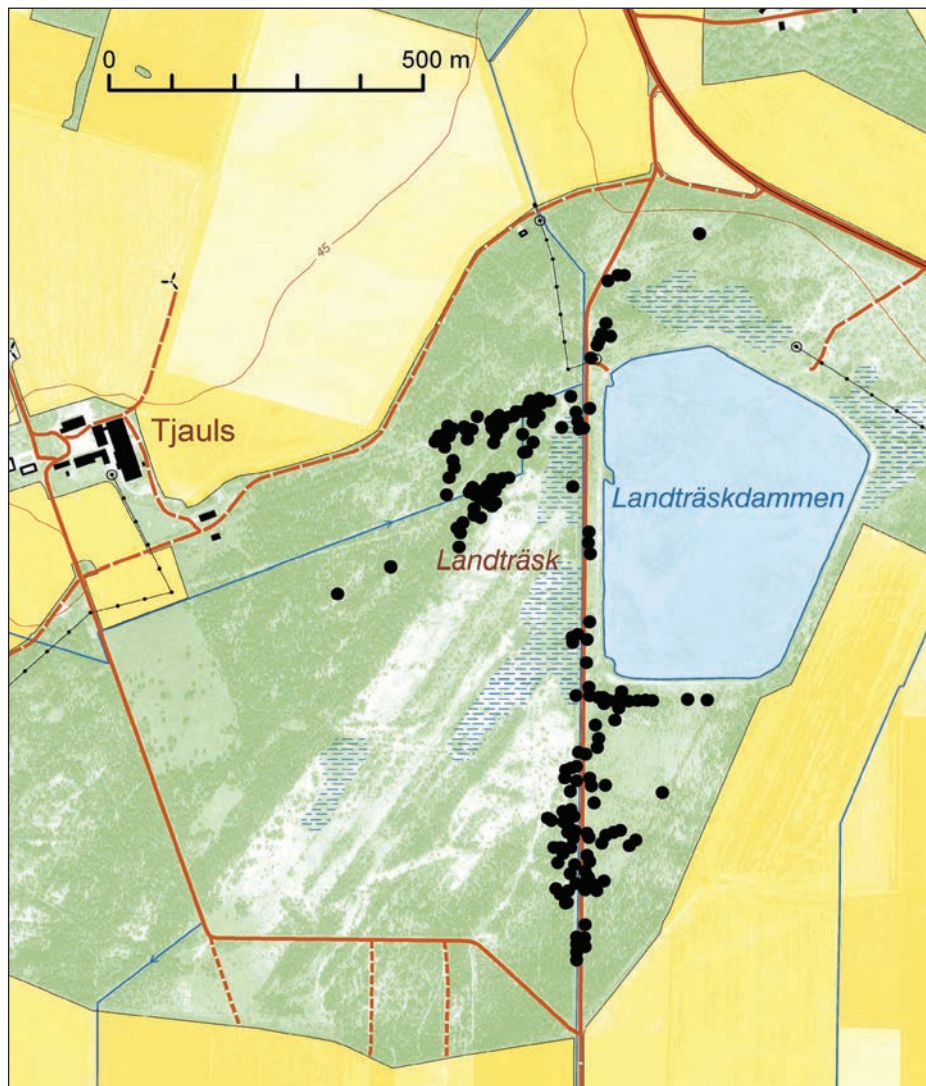
Landträsk's stora begivenhet är stor skogslilja, som första gången sågs av Karl Lodnert 1987 i kanten av den grusade körvägen (Högström 1988). Här inräknades samma år 52 blommande stänglar. Förmodligen fanns dessa vid körvägen och i dess närmaste omgivning. Enligt artikeln skulle denna rödlistade orkidé (Starkt hotad, EN; Gärdenfors 2010) kanske ha kommit till växtplatsen med det grus som använts till körvägen. Det hämtades i *Lummelunda*, där ett flertal lokaler för stor skogslilja finns. Stig Högström räknade under åren 1996 till 2005 beståndet vid Landträsk (Högström 2008). De inräknade skotten varierade under perioden från 0 (1999) till 19 (1998) med ett medelantal på 11. Beståndet tycktes alltså ha minskat sedan upptäckten 1987.

År 2005 hittade undertecknad en hybrid mellan stor och vit skogslilja på en jordhöj i kanten av körvägen (Ingman & Johansson 2010; i artikeln angavs dock felaktigt första fyndet från 2008). Det visade sig senare att detta var den första lokalen i Norden. Hybriden fanns kvar på växtplatsen till 2011, men har inte setts de två senaste åren. Då jag den 13 juni innevarande år avsåkte vägkanten efter hybriden uppmärksammade jag att den stora skogsliljan verkade ha ett bra år 2013. Därför började jag räkna stänglarna längs körvägen och fann vartefter även exemplar i de omgivande skogarna. Det visade sig till slut att denna spontana inventering tagit fyra dagar i anspråk (13, 14, 15 samt 19 juni). Sammanlagt inräknades 962 stänglar (se karta), ett svindlande antal jämfört med vad som setts tidigare på lokalen. Vid inventeringen var en del exemplar i skuggigare delar fortfarande små och nyligen uppkomna, vilket antyder att ytterligare plantor kan ha kommit upp vid en senare tidpunkt och förblivit oräknade.

Huvudförekomsterna för den stora skogsliljan vid Landträsk visade sig växa söder om dammen samt i tallskogen långt väster om kanalen. Enligt Elsa Bohus Jensen, som deltagit vid inventeringar tillsammans med Stig, har veterligen inte några plantor noterats i dessa områden. Huruvida dessa marker besökts vid tidigare inventeringar är osäkert.

Stor skogslilja växer i Landträsk gärna något upphöjt på efter dikesrensningar upp-

komna jordhögar nära diken eller i halvöppen skog utan högvuxet gräs eller annan undervegetation. Enbuskar förekommer dock på vissa platser. Stor skogslilja skyr ofta helt de öppna blekeytorna, men står gärna i skogskanten mot dessa eller på små ”tallöar” ute på i övrigt öppen mark. Arten undviker alltså de blötaste och ofta samtidigt de mer öppna partierna av det f.d. träsket. Här står ofta vatten vintertid, vilket säkerligen missgynnar denna orkidé, som annars mest förekommer på torrare marker, men gärna i sluttningar (rörligt grundvatten enligt Högström 1998). I de västra delarna sker som

Stor skogslilja *Cephalanthera damasonium*. Foto: Jörgen Petersson

tidigare omnämnts extensivt bete med hästar, vilket tycks gynna arten. Här finns också gott om vit skogslilja, och arterna växer ofta nära varandra, men inga ytterligare hybrider kunde identifieras 2013.

Högre antal än vid Landträsk 2013 har tidigare bara inräknats på två lokaler, nämligen på Klinteberget i *Klinte* med 1233 skott toppåret 1998 samt vid Lummelunds bruk i *Lummelunda* med 1548 skott år 1998 och 1132 skott år 2001 (Högström 2008). Växtplatsen vid Lummelunds bruk har senare förstörts genom lamm bete!

Hur har då denna rika population av stor skogslilja uppkommit? Rimligen är den inte nyligen etablerad, då den är individrik och väl spridd i hela området. Enligt Högström (1998; refererar till Mossberg & Nilsson 1977) tar det 10 år från det att en planta etableras till den första blomningen. Frön hos orkidéer är lätta och kan transporteras långa sträckor. En jämförelse kan dock göras med lokalen på västra slutningen av Klinteberget. Här är det känt att stor skogslilja inte fanns förr i tiden. Först omkring 1974 hittades tio exemplar. Under andra hälften av 1980-talet fanns ”ett hundratal”, för att under Högströms inventeringar redan 1998 ha en toppnotering på 1233 skott (allt enligt Högström 1988, 2008). Tidsintervallet här är ca 24 år. Vid Landträsk har det på motsvarande sätt nu gått 26 år sedan upptäckten, vilket i jämförelse med utvecklingen på Klinteberget skulle räcka för en ökning till dagens numerär vid Landträsk. Skillnader finns i det förhållandet att plantorna i Landträsk är spridda ut över ett mycket större område än på Klinteberget. Möjligheten finns också att arten har funnits i Landträsk under lång tid utan att upptäckas. De plantor som sågs vid körvägen 1987 växte på en för arten i området typisk miljö, en upphöjd torrare del av träskbotten, och kan mycket väl ha spritt sig dit från redan etablerade exemplar t.ex. i tallskogen västerut. Vilket scenario som är det riktiga kan i efterhand inte utrönas.

Att se så många exemplar av en vacker orkidé var dock en upplevelse.

Litteratur:

- Gärdenfors, U. (red.) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Högström, S. 1988. Stor skogslilja i Martebo. – Rindi 8: 31–37.
- Högström, S. 2008. Stor skogslilja på Gotland 1996–2005. – Svensk Bot. Tidskr. 102: 66–76.
- Ingmansson, G. & Johansson, B. G. 2010. Gotlands orkidéer. – Omarbetad tredje upplaga av Rindi årgång 25 (2005), nr 1.
- Johansson, K. 1893. Om vegetationen å Martebo myr på Gotland. – Sv. Mosskulturföreningens Tidskr. 1893: 16–21, 261–263.
- Linnaeus, C. 1745. Öländska och Gothländska Resa. – Stockholm och Upsala.
- Lundqvist, G., Ernhold Hede, J. & Sundius, N. 1940. Beskrivning till kartbladen Visby och Lummelunda. – SGU Ser. Aa, N:o 183.
- Martinsson, M. 1997. Våtmarker på Gotland 1–2. – Länsstyrelsen i Gotlands län. Livsmiljöenheten. Rapport nr 8.
- Mossberg, B. & Nilsson, S. 1977. Nordens orkidéer. – Stockholm.
- Sernander, R. 1941. Gotlands kvarlevande myrar och träsk. – KVAAN: 3

Exkursionsrapporter 2013

Bosarve lövskog 28 april 2013

Slutet på april, första exkursionen för året, vår och vackert väder. Med de förutsättningarna förväntar man sig mängder av vårblommor, fågelsång och kanske lite vårvärme. Men efter den mycket kalla och sega våren hade varken långkalsonger eller mössor blivit avlagda. Blåsipporna *Hepatica nobilis* blommade men inte så mycket mer.

Ett 20-tal förhoppningsfulla hade i alla fall samlats vid Sproge kyrka för att besöka Bosarve lövskog. Eftersom vägen inte var i bästa skick valde vi att lämna bilarna på parkeringen och gå. Längs vägen växte hassel *Corylus avellana*, skogskornell *Cornus sanguinea* och äkta kaprifol *Lonicera caprifolium*. Vi stannade till för att titta närmare på hasselns pyttesmå och säregna honblommor. I de solbelysta dikeskanterna lyste det gult av svalört *Ficaria verna* och blåsippor blommade här och var.

Framme vid infoskylten vid reservatsgränsen berättade Jörgen Petersson, som fungerade som exkursionsledare, om dagens begivenhet – gotländsk nunneört *Corydalis gotlandica*, som har sitt starkaste fäste i Västergarn, men som även finns här i Sproge. Vi följde en stig genom lövskogen som mest består av ädellövträd som lundalm *Ulmus*

Gotländsk nunneört *Corydalis gotlandica* t.v. och desmeknopp *Adoxa moschatellina* t.h. i Bosarve lövskog. Foto: Marita Westerlind

minor, ek *Quercus robur* och ask *Fraxinus excelsior*. Askarna visade spår av klappning och Jörgen gav en lektion i gångna tiders kretslopp hur man klappade askarna för att få vinterfoder till djuren som i sin tur gav gödsel till åkrarna som ger mat åt människor och djur. Numera klappar man träden främst för att bevara kulturlandskapet, men askskottsjukan har gjort att man rekommenderar att inte klappa askarna längre. Almsjukan är ett annat hot som kanske kommer att förändra lövskogarna i framtiden. Men trots dessa trista framtidsutsikter kunde vi denna dag i alla fall njuta av de grova lundalmarna med sina stora, fortfarande kala kronor.

Sänkte man blicken kunde man se vårfrylen *Luzula pilosa* blomma och tuvor av skogsstarr *Carex sylvatica* hade börjat grönska. Fjölårets torra strån av lundelm *Elymus caninus* vajade i vinden, vitsipporna *Anemone nemorosa* hade så smått börjat komma igång men blomningen var ännu inte så där överdådig som bara vitsippsblomning kan vara. Blåsipporna däremot blommade för fullt med både blå och en del vita blommor.

Lövskogar hyser ett rikligt fågelliv och vi såg prov på olika boningar i form av bohål som hackats ut av spillkråka eller större hackspett. När dessa tröttnat på sina bohål kan t.ex. skogsduva överta dem. Flera holkar fanns uppsatta för vår landskapsfågel, halsbandsflugsnappare.

En av lövskogens tidiga arter är desmeknopp *Adoxa moschatellina*. Kryper man riktigt nära kan man se hur vacker denna annars så oansenliga, ljusgröna växt är. Vi knäböjde vid ett litet bestånd och beundrade desmeknoppen en lång stund innan vi fortsatte över en stenig åker där det växte gott om tussilago *Tussilago farfara* och i skogskanten hittade vi några blommande exemplar av gotländsk nunneört. En halsbandsflugsnappare sågs också och nöjda med detta slog vi oss ner vid borden som finns mellan Solsänget och Bosarve lövskog för en stunds fika i solen. Efter detta började vi återtåget mot bilarna vid Sproge kyrka. Trots att växtligheten inte riktigt kommit igång blev det en mycket trevlig vandring denna aprilsöndag.

Marita Westerlind

Fallet i Tingstäde 18 maj

Drygt två veckor in i den underbara månaden maj ämnade vi besöka naturområdet vid Fallets fornby i Tingstäde. Efter att som vanligt ha samlats vid närmsta kyrka, fick vi sortera in oss alla 50 deltagare i de bilar som hade högst frigång. Vägen, som går öster om Tingstäde träsk, hade nämligen riktigt stora hål och vi fick långsamt köra slalom runt dem. Vi gjorde ett första stopp i hållmarkstallskogen rätt nära träsket. Den kalla våren hade gjort att all blomning var väldigt sen, men Sankt Pers nycklar *Orchis mascula* och Adam och Eva *Dactylorhiza sambucina* blommade i alla fall fint. Den senare mest i den gula färgvarianten. En tall som klamrade sig fast vid hållmarken i nästan ingen jord alls väckte uppmärksamhet. Vit fetknopp, fjällgröe och blad av blodnäva, som ju är typiska hållmarksväxter, såg vi här (*Sedum album*, *Poa alpina*, *Geranium sanguineum*).

Några fältsippor *Pulsatilla pratensis* föranledde exkursionsledaren, Gun Ingmansson, att berätta en stund om sipporna i *Pulsatilla*-släktet som man kan se på Gotland.

Efter utvikningen om sipporna fortsatte vi vandringen och träffade bl.a. på småfing-erört, rosettjungfrulin, mandelblom (*Potentilla verna*, *Polygala amarella*, *Saxifraga granulata*) och mer Adam och Eva, även här flest gula exemplar. Vidare noterades vårarv, alvararv, vårbrodd, liten getväppling, åkerviol, grusbräcka och ytterligare en orkidé, den lilla krutbrännaren (*Cerastium semidicandrum*, *C. pumilum*, *Anthoxanthum odoratum*, *Anthyllis vulneraria*, *Viola arvensis*, *Saxifraga tridactylites*, *Neotinea ustulata*). Älvväxing *Sesleria caerulea* blommade liksom raklosta *Bromopsis erecta*, ett gräs som är på kraftig frammarsch sedan den noterades första gången någon gång i mitten av 1800-talet. Hållmarkerna bjöd också på getrams, alvargräslök, kantig fetknopp och murruta (*Polygonatum odoratum*, *Allium schoenoprasum* var. *alvarense*, *Sedum sexangulare*, *Asplenium ruta-muraria*). Dessvärre tornade nu mörka åskmoln upp sig och de första stanken jagade in oss i bilarna. Som tur var blev det inte så mycket av den hotande åskan.

Fallet, numera röjt och betat, har lämningar av gravfält, rösen och tioalet husgrunder från järnåldern omgärdade av stenmurar. På den tiden stängslade man för att hålla djuren ute från boplaten, inte som nu när man stängslar in dem. Mängder av fältsippor, blåsippor *Hepatica nobilis*, gullvivor *Primula veris* och vårärt *Lathyrus vernus* blom-

Ek *Quercus robur* i blom t.v. och en väldigt röd vitsippa *Anemone nemorosa* t.h.

Foto: Marita Westerlind

made fint och tillsammans med de välformade enbuskarna gjorde de området mycket inbjudande och vackert. Enstaka gula Adam och Eva fanns även här.

Vi slog oss ner på kanten av en kämpagrav och plockade fram de medhavda matsäckarna. Fikastunden ackompanjerades av en spillkråka som rumsterade om i en torr-raka i närheten. Vi stötte på hartsros, knippfryle, rött oxbär och majsmörblomma, som till skillnad från knölsmörblomman, som vi också sett tidigare, har olikstora kronblad (*Rosa mollis*, *Luzula campestris*, *Cotoneaster scandinavicus*, *Ranunculus auricomus*, *R. bulbosus*). På ett röse växte stensöta *Polypodium vulgare* och skogstry *Lonicera xylosteum*. Några bestånd av mycket rosa, nästan röda vitsippor *Anemone nemorosa* tilldrog sig uppmärksamhet. Ytterligare två orkidéarter, tvåblad *Neottia ovata* och en obestämd handnyckel *Dactylorhiza* med fläckiga blad, fick avsluta exkursionen.

Marita Westerlind

De vilda blommornas dag på Hejnum hållar 16 juni

Cirka 30 personer hade mött upp vid Hejnum kyrka, som var utgångspunkten för dagens exkursion, vilken skulle ägnas åt en vandring på Hejnum hållar. Vi började med att förflytta oss med bil ut på hållarna, ungefär en kilometer österut på en mindre skogsväg, över en färst till ett öppet, avbanat område vid en mast, där det fanns gott om plats att parkera. I den tunna jorden på kalkhällen lyste kuddar av solvända *Helianthemum nummularium* i gult. Här stod också färgmåra *Asperula tinctoria* och tulkört *Vincetoxicum hirundinaria* i blom. Lite mer diskret växte gul och vit fetknopp *Sedum acre*, *S. album* och alvargräslök *Allium schoenoprasum* var. *alvarense*. Fårsvingel *Festuca ovina* och luddlosta *Bromus hordeaceus* var de vanligaste gräsen här. Förr om åren har man kunnat finna ganska många kulturflyktingar i detta område, men nu när det har betats av får sedan en tid tillbaka förefaller det som om de flesta av dem försvunnit. Fågelbär *Prunus avium* stod kvar; träden var redan uppvuxna och kraftiga när betet sattes in. En del vintergröna *Vinca minor* fanns också; kanske är den inte så smaklig för fåren. Men den mest framträdande kulturflyktingen, som dessutom ökat i mängd under senare år, var spärroxbär *Cotoneaster divaricatus*. Den tål färbete mycket bra och vi såg många hårt ”formklippta”, lågvuxna buskar (i Visby innerstad kan man för övrigt också finna buskar som är vackert formklippta, i detta fall av trädgårdsägarna). På vägen upp mot masten, före färsten, hade vi passerat en grupp av trädgårdsiris *Iris germanica* som nu stod i blom med en porslinsvit blomma (sorten kallas violrot, *Iris* ’Florentina’). Denna grupp dök upp här vid mitten av 1990-talet, spridd från en närliggande trädgård.

Vi vandrade nu österut längs vägen, med ömsom bara kalkhällar, ibland med ett tunt gruslager, ömsom gles tallskog med enbuskar här och var. Här fanns också bergskrabba *Globularia vulgaris*, nu överblommad, fjällgröe *Poa alpina* växte i grus och i kalkflis, och backtimjan *Thymus serpyllum* spred sin krydddoft runt omkring när vi vandrade över den. Efter att ha vandrat ungefär 800 meter kom vi fram till en liten agmyr som

omgärdades av grågröna buskar av tok *Dasiphora fruticosa*. Den hade precis börjat öppna de första blommorna. En skarpsynt deltagare hittade också några blommande salepsrot *Anacamptis pyramidalis*; i övrigt var exkursionen påfallande orkidéfattig.

Efter ytterligare en kort vandring lämnade vi vägen och fortsatte norrut. Öster om oss började terrängen slutta ganska brant, från 60 m-nivån ner till cirka 45 m-nivå. I denna sluttning finns ett stort antal parallella dalar, som skurits ut av isälvar. Serien av dalar sträcker sig norrut till Sankt Olofs hamn. Genom att vi höll oss precis väster om dalarna kunde vi vandra på helt plan mark; ibland låg kalkhällen bar med en yta slät som ett salsgolv. I en låg avsats, bara ett par decimeter hög, hittade Lars-Åke Pettersson den sällsynt alvarplacodlaven *Squamarina gypsacea*. Den växte, som alltid på Gotland, på brunfjällig skivlav, *Mycobilimbia lurida*. (En senare kontroll visade att Lars-Åke hade hittat laven på samma plats redan tidigare).

Strax efteråt kom vi fram på en ny, liten väg, som vi följde västerut, över plana hällar tillbaka till platsen där vi ställt våra bilar. På vägen passerade vi Hejnum hållars högsta punkt, strax över 70 m över havet. Här löper en grusrygg, någon meter hög, avsatt av havet när Gotland började dyka upp ur Baltiska issjön, och här var vegetationen mycket frodigare än på de karga hållarna strax invid. Den sista delen av vandringen gick fort och lätt; innan vi var framme vid utgångspunkten vandrade vi över ett alvarområde, där vi gemensamt letade efter gotlandssolvända *Fumana procumbens* som växer här. Efter en stund ropade några att de funnit den. Efter att ha beskådat växten, små buskar med grenarna tryckta platt mot marken, hade vi bara några steg kvar till våra bilar, där vi lämnat utflyktsmaten. Och där avslutades exkursionen som leddes av Elsa Bohus Jensen och

Bo Göran Johansson

De vilda blommornas dag i Lojsta prästänge 16 juni

Drygt 30 deltagare samlades vid kyrkan denna fina försommardag. ”De vilda blommornas dag” arrangerades i hela Norden av de nationella botaniska föreningarna för tolfte gången med lokala föreningar som medarrangörer. Vi startade vandringen genom Prästängets i den norra delen. Mot landsvägen växte skogskornell *Cornus sanguinea* och mot husen i norr hägg *Prunus padus*, som var angripen av häggspinnmal. Längre in är ängens delvis tätare med hassel *Corylus avellana*, ek *Quercus robur* och ask *Fraxinus excelsior*. Bland andra växter här fanns ormbär *Paris quadrifolia*, tvåblad *Neottia ovata*, skogsnattviol *Platanthera bifolia* ssp. *latiflora*, några sena Sankt Pers nycklar *Orchis mascula*, skogslök *Allium scorodoprasum*, skogsstarr *Carex sylvatica*, häckvicker *Vicia sepium* och midsommarblomster *Geranium sanguineum*.

På en glänta växte rikligt med svinrot *Scorzonera humilis*, men den på denna art parasiterande svenska ögontrösten *Euphrasia stricta* var. *suecica* sågs ej till i någon större omfattning. Troligen var den sena våren orsak till detta. I kanten fanns den ståtliga

Vippärt *Lathyrus niger* i Lojsta prästänge. Foto: Marita Westerlind

orkidén johannesnycklar i full blom, medan det oansenliga rosettjungfrulinet *Polygala amarella* gömde sig i bladmassan på marken.

Vi vandrade på led söderut i änglet för att inte trampa ned växtligheten alltför mycket. På den öppna ängesgläntan nordost om kämpgraven fanns äntligen gott om svensk ögontröst i full blom. Denna slåtteranpassade växt har i detta änge ovanligt lila blommor, annars är de oftast vita. En annan halvparasit i området var korskovall *Melampyrum cristatum*, som med sina färggranna blommor lyste upp marken. Ett enstaka exemplar av krutbrännare *Neotinea ustulata* hittades på samma plats.

I kämpgraven i närheten, som egentligen är en husgrund från järnåldern, fann vi lundstarrens *Carex montana* ljusgröna tuvor, vippärt *Lathyrus niger* och vårärt *L. vernus*. Söder om kämpgraven finns en annan öppen ängesslätt, där den till slåtter anpassade vanlig brudsporre *Gymnadenia conopsea* ssp. *conopsea* var riklig. Bland de andra växterna fanns darrgräs *Briza media*, vildlin *Linum catharticum*, klasefibbla *Crepis praemorsa* och slåtterfibbla *Hypochaeris maculata*. I södra kanten sågs några nyligen uppkomna skogsnycklar *Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii*.

Som avslutning intogs den medhavda matsäcken vid borden nära den nu döda Lojstaeken och dagens ledare Gun Ingmansson och Jörgen Petersson tackade för visat intresse.

Jörgen Petersson

Harudd och Grönbjärs källmyr i Hall 30 juni

Knappt 50 deltagare fyllde parkeringen vid Hall kyrka för vidare färd mot Harudd vid socknens nordvästra kust. Målet för dagen låg sedan mot sydväst från Harudd och bestod av de sumpiga källmyrarna nedom kalksluttningen vid Grönbjärs. Källor i nedre kanten av sluttningen försörjer rännilar ut mot små laguner av Österjön. Området är tuvig, vattenrikt och ställvis svårgånget.

Vid ett mindre dike i norra delen noterades skillnader mellan ängsull *Eriophorum angustifolium* och gräsull *E. latifolium*. Vid diket växte också kärrknipprot *Epipactis palustris*, plattsäv *Blymus compressus* och enstaka gulyxne *Liparis loeselii*. Där diket mynnade mot en göl fanns den vackert vitblommiga flocksvaltingen *Baldellia ranunculoides* och enstaka blad av källnate *Potamogeton coloratus*. Trots ivrigt letande kunde vi inte återfinna källgräs *Catabrosa aquatica*, som tidigare setts i denna del.

Längre mot sydväst sågs stora tuvor av vippstarr *Carex paniculata*, en art som är mycket sällsynt på Gotland. Efter mycket plumsande mellan områdets tuvor nåddes i övergången från källmyren mot en lagun av Östersjön ett bestånd av sumparv *Stellaria crassifolia*, som här har en av sina få lokaler på ön. Enstaka exemplar fanns också

Sumparv *Stellaria crassifolia*.

Foto: Jörgen Petersson

Gulyxne *Liparis loeselii*.

Foto: Marita Westerlind

Gräsull *Eriophorum latifolium* vid Grönbjårs källmyrar. Foto: Marita Westerlind

längre upp mot slutningen bland tuvor av vasstarr *Carex acuta*. Här fanns också en mer normal källmyr med kärrlilja *Tofieldia calyculata*, sumpnycklar *Dactylorhiza majalis* ssp. *lapponica* och axag *Schoenus ferrugineus*.

Efter att ha rundat ett stängsel ovanför slutningen och återvänt ned i källmyren möttes vi av ett riktigt sumpigt avsnitt med enstaka videbuskage, som höll en vegetation i form av sjöfräken *Equisetum fluviatile*, gräsull, kråklöver *Comarum palustre* och kabbleka *Caltha palustris*. Här växte också högvuxna äkta ängsnycklar *Dactylorhiza incarnata* var. *incarnata* samt orkidé-hybrider, vilka enligt *Dactylorhiza*-experten Mikael Hedrén bedömdes vara korsningen mellan ängsnycklar och sumpnycklar. Längre ut på myrplanet hittades några vaxnycklar *Dactylorhiza incarnata* var. *ochroleuca* samt honungsblomster *Herminium monorchis*. Innan vi vände besåg vi även ett område med trubbtåg *Juncus subnodulosus* och en nästan heltäckande bladmassa av kärrbräken *Thelypteris palustris*.

Då många tröttnat på att dra upp fötterna ur dyn gick vi nu tillbaka på körvägar och stigar ovanför slutningen. Då vi återvänt till Harudd intogs matsäcken med en härlig utsikt över havet mot nordväst. Eftersom vi inte hade sett så många exemplar av gulyxne i källmyrarna, vandrade vi därefter bort till grustagen nordostut. Här noterades knappt 200 plantor, varav ca 80 var blommande. Av andra orkidéer hittade vi också blodnycklar *Dactylorhiza incarnata* var. *cruenta*, äkta ängsnycklar, purpurknipprot *Epipactis atrorubens* och kärrknipprot. Som avslutning besågs några fina exemplar av röd skogslilja *Cephalanthera rubra*, som växte i gles tallskog på en gammal strandvall.

Jörgen Petersson

Linnévandring vid Klehammarsård i Vamlingbo 14 juli

Inbjudan till årets Linnévandring i samarbete med Naturum hade hörsammats av ett stort antal – strax över 60 personer. Bil efter bil svängde in på parkeringen vid Vamlingbo kyrka och exkursionsledare Jörgen Petersson började se lite bekymrad ut. Var skulle vi göra av alla dessa bilar? Efter viss omstuvning decimerades dock antalet fordon och en något kortare karavan rullade iväg mot målet, Klehammarsård i Vamlingbo, där Linné med sällskap troligen red förbi 1741.

Redan längs den lilla bilvägen utmed stranden väster om Norebod kunde vi se mängder av såpört *Gypsophila fastigiata*. Blåelden *Echium vulgare* blommade fortfarande, om än inte med samma intensitet som för några veckor sedan och solvända *Helianthemum nummularium* fläckade marken med gula prickar. Mycket vackert.

När alla hittat en bit mark att parkera på vid körvägen nedom Kvännmyr började vi botanisera vid en stor och fin rugga såpört. Runt den blommade gullusern *Medicago sativa* ssp. *falcata*, gulmåra *Galium verum*, tulkört *Vincetoxicum hirundinaria*, backtimjan *Thymus serpyllum* och röllika *Achillea millefolium*. Längs vägen noterades också liten getväppling *Anthyllis vulneraria* ssp. *vulneraria*, backsmultron *Fragaria viridis*, vildlin *Linum catharticum*, liten blåklocka *Campanula rotundifolia*, rödklint *Centaurea jacea* och jordtistel *Cirsium acaule*. I strandkanten sågs baltisk marviol

Mängder av såpört *Gypsophila fastigiata* sågs vid Linnévandringen vid Klehammarsård.

Foto: Marita Westerlind

Cakile maritima ssp. *baltica*, vejde *Isatis tinctoria*, saltarv *Honckenya peploides* och sandsallat *Lactuca tatarica*. Strandkålens *Crambe maritima* blågröna blad bredde ut sig i strandgruset. En del exemplar visade upp både sina vita blommor och gulgröna, klotrunda frukter. I lite fuktigare partier stod fackelblomster *Lythrum salicaria* och strandlysing *Lysimachia vulgaris* och en ganska storväxt lökgamander *Teucrium scordium* blommade fint. Vid den lilla bäcken som rinner ut i havet från Kvännmyr sågs ag *Cladium mariscus*, älggräs *Filipendula ulmaria*, blodrot *Potentilla erecta* och bäckmärke *Berula erecta*.

Nu fortsatte vi färden mot Klehammarsård. Tulkört bredde ut sig i massor på strandvallarna och ute ur bilarna igen mötte en torrmarksflora med fårsvingel *Festuca ovina*, alvarglim *Silene uniflora* ssp. *petraea*, gulmåra, backtimjan, gråfibbla *Pilosella officinalis*, spåtistel *Carlina vulgaris* och små mattor av kattfotsblad *Antennaria dioica*. På den sandiga marken ovanför stranden sågs sydvårbroddens *Anthoxanthum odoratum* numera torra vippor, sandlök *Allium vineale*, käringtand *Lotus corniculatus*, femfingerört *Potentilla argentea*, revfingerört *P. reptans* och gräddmåra *Galium mollugo* ssp. *erectum* × *verum*, som är en korsning mellan stormåra och gulmåra och är just gräddvit i färgen. Här fanns också matnyttiga växter i form av salmbär och najkar (blåhallon *Rubus caesius* och backsmultron på svenska), vilket utnyttjades av flera deltagare som smakade på de söta goda smultronen som växte i stora mattor. Vid den sista strandvallen innan vattnet noterades sandstarr *Carex arenaria*, sandrör *Ammophila arenaria*, strandråg *Leymus arenarius*, strandvial *Lathyrus japonicus* och backnejlika *Dianthus deltoides*.

Nu hade vi vandrat över sockengränsen till Sundre och klev över en inhägnad ner i en fuktig sänka. Här fanns äkta ängsnycklar *Dactylorhiza incarnata* var. *incarnata*, kärrknipprot *Epipactis palustris*, svärdsilja *Iris pseudacorus*, strandklo *Lycopus europaeus*, krissla *Inula salicina*, läkevänderot *Valeriana officinalis* och spikblad *Hydrocotyle vulgaris*. Kärrknipprot är mycket vacker om man tittar nära på de enskilda blommornas färger och teckning. Här fanns också några blekgröna exemplar med blommor i bara vitt och gult – vackra de också...

Uppre ur sänkan igen sågs darrgräs *Briza media* och tre grönvita nattviolerna *Platanthera chlorantha* som växte under en tall. Den rödlistade plattsäven *Blysmus compressus* föranledde en liten utvikning av exkursionsledaren om de olika hotkategorierna. Plattsäven tillhör hotkategori NT (Nära hotad).

Denna lilla trevliga art fick avsluta dagens exkursion och de som hade matsäck med intog denna i solskenet på strandvallarna med utsikt över den glittrande Östersjön. I horisonten uppenbarade sig då en fullriggare, som höll god fart mot nordost. Det visade sig vara ostindiefararen Götheborg, som var på väg till Finland. Originalen sjösattes i Stockholm år 1739, hann med tre resor till Kina, men grundstötte utanför Göteborg år 1745. Hon var alltså samtida med Linné, vilket på ett märkligt sätt försatte oss tillbaka i tiden. Fin avslutning på en fin vandring.

Marita Westerlind

Folhammar i Ardre den 27 juli 2013

I riktig sommartorka vandrade 25 deltagare och två medföljande hundar från parkeringsplatsen vid Folhammar bort till det fina martornsbeståndet ett par hundra meter åt sydväst. Martornet *Eryngium maritima* hade nog bara fördelar av bristen på regn, liksom de mängder av fjärilar och andra insekter som besökte dess blå nyutsugna blommor. En hårig dolkstekel, också den både rödlistad och fridlyst, visade upp sig fint. Även baltisk marviol *Cakile maritima* ssp *baltica* och sandsallat *Lactuca tatarica* hade många besök av insekter. När vi hade sett oss mätta på martornet gick vi nordost ut igen. Det var verkligen inte många arter som var i blom. Vi letade fram enstaka exemplar av alvaroxbär, svartoxbär, gulmåra, solvända, rotfibbla och smällglim (*Cotoneaster canescens*, *C. niger*, *Galium verum*, *Helianthemum nummularium*, *Hypochoeris radicata*, *Silene vulgaris*). På blommorna av backtimjan *Thymus serpyllum* satt svartfläckiga blåvingar. Strandnära, vid Halsgårdeåns utlopp, fanns det i alla fall en del att titta på. Vi såg strandmålla, strandråg, sodaört och sandrör, liksom ett bestånd med östersjörör (*Atriplex littoralis*, *Leymus arenarius*, *Salsola kali* och *Ammophila arenaria* × *Calamagrostis epigejos*). Söder om utloppet växte strandkål *Crambe maritima*. Längre in från stranden vidtog en sandhed med sandstarr, borsttåtel, sandsvingel och sandtimo-tej (*Carex arenaria*, *Corynephorus canescens*, *Festuca polesica*, *Phleum arenarium*). Åns utlopp var i stort sett helt uttorkat och några fiskyngel drog sin sista suck i en

Mindre guldvinge *Lycaena phlaeas* på martorn *Eryngium maritima*. Foto: Marita Westerlind

liten vattenficka. Vid åkanten blommade rörsvingel *Festuca arundinacea*, strandlysing *Lysimachia vulgaris* och äkta förgätmigej *Myosotis scorpioides*. I ån växte bäckmärke *Berula erecta* och vattenmynta *Mentha aquatica*.

Vi vek av från stranden och gick sedan in i den sandiga blåbärsgranskogen. Blåbären var små och mycket torra, men vi såg blommande harsyra, ekorrbar, ängskovall och skogskovall (*Vaccinium myrtillus*, *Oxalis acetosella*, *Maianthemum bifolium*, *Melampyrum pratense*, *M. sylvaticum*). Vid Halsgårdeån fanns en gång i tiden en kvarn och resterna efter den kan man ännu ana. Där stannade vi till och kunde urskilja några ormbunksblad som växte på sluttningen mot ån. Bladens färg var mörkare gröna än omgivningen. Det var den lilla ormbunken kalkbräken *Gymnocarpium robertianum*.

Nu var vi rätt varma och svettiga (+28 grader) och vände tillbaka ut mot vattnet. Efter fikapausen var ändå några sugna på att se mer. Vi åkte då till Ekese karstalvar i Ardre. Det är en hållmark med ett fint utvecklat spricksystem. Hjorttungorna *Asplenium scolopendrium* i kalkstenens sprickor var ljusgröna och fräscha utan synbarliga men av torkan. Gulkronillen *Hippocrepis emerus* såg också rätt frisk ut, även om kaniner hade beskurit den. Vi avslutade med att titta på fagerrönnen *Sorbus meinichii* som växte intill den lilla vägen och kastade en sista blick på alla vackert vajande grussloksvippor *Melica ciliata* innan vi skiljdes åt.

Exkursionen leddes av Jörgen Petersson och

Gun Ingmannson

Mölnermyr i Rute 11 augusti

Ett 30-tal glada växtintresserade dök upp vid Rute kyrka denna strålande augustimorgon för att titta på det nybildade naturreservatet Mölnermyr. Vi åkte gemensamt upp längs Fleringevägen till den plats där den tidigare oljepumpen stod. Därifrån gick vi västerut, ner mot myren. Vi gick genom knotig tallskog och passerade grusalvar och vackra karsthällmarker.

Hållmarkerna uppvisade på många håll vackra karstvittrade sprickor. I dessa sprickor växte de två vackra ormbunkarna kalksvartbräken och murruta *Asplenium trichomanes* ssp. *quadrivalens* och *A. rutamuraria* ganska talrikt. På de solvarma hållmarkerna fick vi se blodnäva och tulkört *Geranium sanguineum* och *Vincetoxicum hirundinaria*. Vi kunde studera både alvaroxbär och rött oxbär *Cotoneaster canescens* och *C. scandinavicus*, och se skillnaderna på de båda arterna: alvaroxbäret är mera upprätt och har tydligt böljande bladkant. På en bit solöppen hållmark fann vi en liten förekomst med timjansnyltrot *Orobanche alba*. Denna förekomst var tidigare okänd, vilket visar på att området hyser mer naturvärden att upptäcka.

När vi närmade oss myrkanten blev karaktären av utströmningsområde tydlig. Vi fann här ett antal ståtliga exemplar av den högresta och vackra örten sen ängsgentiana *Gentianella amarella* var. *amarella*. Här växte också en del kärrknipprot *Epipactis pa-*

Vy över Mølnermyr med ag *Cladium mariscus* i förgrunden. Foto: Marita Westerlind

lustris som gått i frukt för säsongen. Här stod även högresta brudsporrar *Gymnadenia conopsea*.

Den flacka kantzonen övergick snart i starkt tuviga axagkärr och vandrigen blev nu lite mer ansträngande. Men vi tog oss en bit ut på Mølnerbunkar. Mølnerbunkar utgör den östra delen av Mølnermyr, och hyser ett av Gotlands större sammanhängande områden med axagkärr. Hela Mølnerbunkar täcks av kalkbleke, och ute i myren fann vi många blommande exemplar av brun ögontröst *Euphrasia salisburgensis* ssp. *schoenicola* i axagtuvorna. Denna växt som numera betraktas som en underart av lappögontröst *E. salisburgensis* ssp. *salisburgensis* är endem för Gotland. Förekomsten vid Mølnerbunkar hör till en av de rikaste i världen.

Ute i myren växte i flacka partier mellan axagtuvorna talrikt med tagelsäv *Eleocharis quinqueflora*. I axagtuvorna fann vi också luktsporre, ängsnycklar och smalfräken *Gymnadenia odoratissima*, *Dactylorhiza incarnata* och *Equisetum variegatum*. De blad av tätört *Pinguicula vulgaris* vi såg var tydligt olivgröna och hade vinröda undersidor, vilket skvallrade om att det sannolikt var fjälltätört *P. alpina*. Andra arter vi såg i Mølnerbunkar var den vackra örten kärrsälting *Triglochin palustris*, ruggar av knappag *Schoenus nigricans* samt även ag *Cladium mariscus*. Härifrån har man vacker utsikt över Mølnermyrs stora myrvidd. Agbeståndet i Mølnermyr hör till de mer omfattande på Gotland.

Vi hann också besöka en källmyr som ligger strax öster om Mølnerbunkar. Här

såg vi kärrliljan *Tofieldia calyculata* i frukt. Kärrliljan är närmast att betrakta som en indikator för gotländska källmyrar. Dess livsmiljö ligger alltid i lite sidlänt, käll- och kalkpåverkad kärrmiljö. Härifrån gick vi söderut mot hållmarkerna i den sydöstra delen av reservatet, där exkursionen avslutades med fika i solskenet.

Magnus Martinsson

Grötlingboudd 31 augusti 2013

Sista dagen i augusti dröjde sig sommaren fortfarande kvar och efter en lång torkperiod kom äntligen lite regn. 14 personer, som inte låtit sig skrämmas av nattens och morgonens regnskurar, mötte upp vid samlingsplatsen vid Grötlingbo kyrka. Eftersom det varit så extremt torrt en längre tid förväntade vi oss inte att se så mycket växter i blom, men sydsidan av Grötlingboudd, som var dagens exkursionsmål, är ju så makalöst vacker att en promenad där är mödan värd ändå. Efter en presentation av planen för dagen av exkursionsledarna Gun Ingmansson och undertecknad förflyttade vi oss till vägs ände ute på udden.

Vi började med att vandra ut på de flacka, välbetade strandängarna för att leta efter dvärgsäv *Eleocharis parvula* som, beroende på vattenståndet, mer eller mindre rikligt

Blommande dvärgsäv *Eleocharis parvula* på Grötlingboudd. Foto: Marita Westerlind

brukar finnas i det grunda vattnet mellan Innerholmen och ”fastlandet”. Vattnet hade stigit en aning jämfört med de senaste dagarna men vi hittade i alla fall en rugge som till och med var i blom. Det är inte helt vanligt att dvärgsäven hinner med att blomma.

I skonorna en bit upp från vattenbrynet sågs glasört och strandnarv *Salicornia europaea* och *Sagina maritima* omgivna av baltisk strandmalört *Artemisia maritima* ssp. *humifusa*. I vanliga fall brukar sådana här marker vara en färgexplosion i rött och gråvitt men i år hade torkan gjort att färgerna var mer dämpade. På sina håll hade faktiskt till och med glasörten torkat och var brun istället för djupröd. Den ovanliga saltmållan *Atriplex pedunculata* med sina säregna frukter sågs också här. Tre tistelarter noterades, åkertistel, jordtistel och spåtistel *Cirsium arvense*, *C. acaule* och *Carlina vulgaris*. Höstfibbla *Scorzoneroidees autumnalis* blommade liksom en och annan rölleka, gulmåra och rödklint *Achillea millefolium*, *Galium verum* och *Centaurea jacea*. Där det fortfarande var lite fuktigt stod sumpgentiana *Gentianella uliginosa*, blommande gulkämpar *Plantago maritima* fanns ganska rikligt och vid en sten hittades den svårsedda strandnålen *Bupleurum tenuissimum*.

Efter detta vände vi söderut för att leta upp ljungsnärja *Cuscuta epithymum*. Den var också ganska illa medfaren av torkan men till slut fann vi några små tussar. För att slippa forcera en stenmur med taggtråd plus elstängsel passerade vi över gården hos de som är bosatta längst ut på udden. (De var förvarnade och vi hade fått tillåtelse.)

I en ”pöl” som brukar vara vattenfylld men som nu var i stort sett uttorkad växte

Fikapaus på strandängen på Grötlingboudd. Foto: Marita Westerlind

havssäv och blåsäv *Schoenoplectus maritimus* och *S. tabernaemontani*. Svarthakedopping brukar häcka här och man kan undra om de hann få ungarna flygfärdiga innan vattnet försvann. Vi fortsatte ner mot sandstranden och noterade mängder av sandstarr *Carex arenaria*. Den brukar ju växa i långa rader men här hade den brett ut sig i täta mattor. I sanden på stranden växte saltarv, sodaört och krusskräppa *Honckenia peltoides*, *Salsola kali* och *Rumex crispus*. Nu började en del lida av kraftigt fikasug så vi slog oss ner på en sandstarrdyn för matsäcksintag.

Stärkta av mat och dryck fortsatte färden söderut för att leta mera strandnål *Bupleurum tenuissimum*. Vid stenarna här brukar det finnas rikligt men i år var den ganska fåtalig, småväxt och svårsedd. Vi hittade i alla fall en del och några blommade faktiskt fortfarande. I skonorna sågs tillsammans med glasört *Salicornia europaea* också saltört *Suaeda maritima* och mer saltmålla *Atriplex pedunculata*. Här och var lyste kustarun *Centaurium littorale* med knallrosa blommor. Någon dvärgarun *C. pulchellum* kunde också letas upp och innan vi vände norrut för tillbakafärd såg vi ytterligare några tussar ljungsnärja *Cuscuta epithymum*. Luddkrissla *Innula britannica* växte där strandäng- en vanligen är lite fuktig och några blommande exemplar uppmärksammades också. Den lilla bilväg vi följde kantades av äppelros, nyponros och slån *Rosa rubiginosa*, *R. dumalis* och *Prunus spinosa*. Tillbaka vid parkeringen avslutades exkursionen och vi kunde konstatera att vi inte sett så många arter men att vi fått en härlig promenad i vackra omgivningar.

Marita Westerlind

Exkursion till Solsänget och Backänget i Sproge/Levide 22 september 2013

Det var höstdagjämning denna exkursionsdag och det efterlängttade regnet började så smått att falla. Men torkan präglade bilden av svamptillgången som var ytterligt blygsam. Sommaren varade nästan hela september ut och grundvattennivån lär ha varit mycket låg med många sinade brunnar. För tolv år sedan – så när som på en dag – hade GBF svampexkursion i detta vackra område, men rapporten blev av misstag inte tryckt i Rindi. Så därför kommer den nu sammanvävd med resultatet för detta årets exkursion, med möjlighet till jämförelser. Själva exkursionsområdet var till synes oförändrat. Som synes är skillnaden mellan antalet svamparter stor. 122 arter första gången mot ca 40 arter detta året. Ett besök en vecka senare visade att ingen egentlig återhämtning i svamptillväxten hade skett.

Vi gick en gemensam runda och avslutade med fika i det lilla bulhuset i skydd för regnet. Till sist bredde vi ut skörden på bordet utanför och diskuterade fynden.

Elsa Bohus Jensen

Höstexkursion i Solsänget och Backänget 23 september 2001

Exkursionen som samlat ett tjugotal deltagare hölls i vackert höstväder i Solsänget i Sproge och det angränsande Backänget i Levide. Dessa marker ligger i gammal kulturbygd med kämpgravar och stensträngar från yngre järnåldern. I Solsänget växer stora ekar, hasselbuskar, lundalm, björk och oxel samt enstaka tallar och granar. Det hävdas på traditionellt sätt. Backänget har större inslag av barrträd och är betat av nötkreatur. I så varierad miljö trivs många svamparter. Den myckna nederbörden som fallit under augusti och september gjorde 2001 till ett rekordår för svamp, vilket framgår av den stora mängden arter i nedanstående lista.

Exkursionsdeltagarna gick en samlingsrunda och sedan samlades vi vid trädgårdsbordet för gemensam genomgång med Kerstin Gahne och Åke Edvinsson som medhjälpare. Då framvisades också svamp som deltagarna själva medfört.

Här följer nu kommentarer till de intressantaste fynden.

Säsongen för soppar var på upphällningen men det fanns ringlös smörsopp, en nybeskriven art som ser ut som ett mellanting mellan smörsopp och grynsopp, dessutom en sopp med brunröd hattytta som antagligen var en rödsopp. Den sändes senare till Uppsala för bestämning men mer material behövs för säker identifikation.

Ett annat fynd var kruskantarell, sällan sedd på Gotland, som växte i stora bleka klungor under en hassel. Bland spindlingarna kan nämnas saffransspindling och mjölspindling, sårbara (VU) enligt den nya rödlistan samt olivbrun spindling, bananspindling och jättespindling som hör till kategorin missgynnad (NT). Ytterligare NT-arter var den vackert blåskimrande tvåfärgsnoppingen och kremlevaxskivlingen som var vackert mörkröd samt den illaluktande stinkbroskingen. På infartsvägens mittremsa fanns vinriska, en god matsvamp som också kallas mörk blodriska. Likaså fann vi under tall grönfläckig vinriska, som har starkt bitter smak. Båda dessa blodriskarter växer i Sverige endast på Gotland. En musseron med svarta fjäll på hatten bestämdes till *Tricholoma atosquamosum*. Denna hör dock till en ofullständigt utredd artgrupp.

Till sist intog vi vår medhavda fika vid gemensamt långbord. Som ledare fungerade

Elsa Bohus Jensen

Svamparter funna vid föreningens exkursion den 23 september 2001. Nomenklaturen är i enlighet med Hallingbäck, T. & Aronsson, G. (red.) 1998: Ekologisk katalog över storsvampar och myxomyceter. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. Second revised and extended printing.

Funga Nordica, red H. Knudsen och J. Vesterholt Nordsvamp Copenhagen 2008. Gärdenfors, U. (ed.) 2000: Rödlistade arter i Sverige 2000. – The revised 2000 Red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Gärdenfors, U. (ed.) 2010: Rödlistade arter i Sverige 2010. -- The revised 2010 Red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Kategorier: RE Försvunnen	CR Akut hotad
<i>Regionally extinct</i>	<i>Critically endangered</i>
EN Starkt hotad	VU Sårbar
<i>Endangered</i>	<i>Vulnerable</i>
NT Missgynnad	DD Kunskapsbrist
<i>Nearly threatened</i>	<i>Data deficient</i>
NE Ej bedömd	
<i>Not evaluated</i>	

P.S: Den omtalade rödsoppen blev insänd till Andy Taylor, då verksam vid SLU i Uppsala. Han bekräftade identiteten till *Xerocomus (Boletus) rubellus*. Möjligen är detta första fyndet på Gotland.

I nedanstående tabell har kolumnerna följande innehåll:

Kolumn A och B	latinskt artnamn och svenskt artnamn
Kolumn C	arter funna vid exkursionen 2001
Kolumn D	arter funna vid exkursionen 2013-11-11
Kolumn E	ytterligare arter funna vid besök 2013-09-22
Kolumn F	ytterligare arter funna vid återbesök 2013-09-29
Kolumn G	rödlistekategori enligt förteckning 2000
Kolumn H	rödlistekategori enligt förteckning 2010

Exkursioner i Solsänget/Backänget 2001,2013

<i>Agaricus campestris</i>	ängschampinjon	X		
<i>Agaricus langei</i>	stor blodchampinjon	X		
<i>Aleuria aurantia</i>	mönjeskål			X
<i>Amanita muscaria</i>	röd flugsvamp	X	X	
<i>Amanita pantherina</i>	panterflugsvamp	X		
<i>Amanita vaginata</i>	grå kamskivling	X		
<i>Bisporella citrina</i>	citronskål	X		
<i>Calvatia excipuliformis</i>	långfotad röksvamp	X		
<i>Cantharellus cibarius</i>	kantarell	X		X
<i>Chroogomphus rutilus v rutilus</i>	rabarbersvamp	X	X	
<i>Clavaria falcata</i>	opalfingersvamp	X		
<i>Clavariadelphus pistillaris</i>	stor klubbsvamp	X		
<i>Clavulina cristata</i>	kamfingersvamp		X	
<i>Clavulinopsis corniculata</i>	ängsfingersvamp	X		
<i>Clitopilus prunulus</i>	mjölskivling	X	X	
<i>Coprinellus angulatus</i>	liten brandbläcksvamp	X		
<i>Coprinellus micaceus</i>	glitterbläcksvamp	X	X	
<i>Coprinus comatus</i>	fjällig bläcksvamp	X		
<i>Cortinarius alcalinophilus</i>	saffranspindling	X		VU
<i>Cortinarius anomalus</i>	björkspindling	X		

<i>Cortinarius cf barbarorum</i>	barrskogsfagerspindling	X		VU
<i>Cortinarius cotoneus</i>	olivbrun spindling	X		NT
<i>Cortinarius decoloratus</i>	stor björkspindling	X		
<i>Cortinarius elegantior</i>	kungsspindling	X		
<i>Cortinarius flavovirens</i>	mjölspindling	X		
<i>Cortinarius glaucopus</i>	strimspindling	X		
<i>Cortinarius hinnuleus</i>	glesskivig spindling	X		
<i>Cortinarius infractus</i>	bitterspindling	X		
<i>Cortinarius largus (nemorensis)</i>	lundspindling	X		
<i>Cortinarius nanceiensis</i>	bananspindling	X		NT
<i>Cortinarius olidus</i>	kornspindling	X		
<i>Cortinarius praestans</i>	jättespindling	X		NT
<i>Cortinarius salor</i>	blå slemspindling	X		
<i>Cortinarius saturninus</i>	sälgs spindling	X		
<i>Cortinarius talus</i>	halmspindling	X		
<i>Cortinarius torvus</i>	strumppspindling	X		
<i>Cortinarius triumphans</i>	mångkransad spindling	X	X	
<i>Cortinarius trivialis</i>	trappspindling	X		
<i>Cortinarius venetus</i>	olivspindling	X		
<i>Crepidotus mollis</i>	mjukmussling	X		
<i>Daedalea quercina</i>	korkmussling	X		X
<i>Entoloma lividocyanulum</i>	ögonnopping	X		
<i>Entoloma rhodopolium (incl nidorosum)</i>	tvålrödling (stinkrödling)	X		X
<i>Entoloma tjallingiorum</i>	tvåfärgsnopping	X		NT
<i>Fomes fomentarius</i>	fnöskticka		X	
<i>Ganoderma applanatum</i>	platticka	X		
<i>Gomphidius glutinosus</i>	citronslemskivling	X		X
<i>Gymnopilus penetrans</i>	fläckig bitterskivling		X	X
<i>Hebeloma crustuliniforme</i>	tårfränskivling	X	X	
<i>Hebeloma sinapizans</i>	senapsfränskivling	X	X	
<i>Helvella crispa</i>	vit hattmurkla	X		
<i>Helvella stevensii</i>	liten hattmurkla	X		
<i>Hydnum rufescens</i>	rödgul taggsvamp	X		
<i>Hygrocybe ceracea</i>	spröd vaxskivling	X		
<i>Hygrocybe conica</i>	toppvaxskivling	X		
<i>Hygrophorus cossus (quercetorum)</i>	ekvaxskivling	X		
<i>Hygrophorus hedrychii</i>	björkvaxskivling	X		X
<i>Hygrophorus persoonii</i>	vitbrun vaxskivling	X		
<i>Hygrophorus russula</i>	kremlevaxskivling	X		
<i>Hypholoma fasciculare</i>	svavelgul slöjskivling	X	X	X
<i>Hypoxylon fuscum</i>	aldyna		X	
<i>Infundibulicybe geotropa (Clitocybe)</i>	häggrattskivling	X	X	
<i>Infundibulicybe gibba (Clitocybe)</i>	sommartrattskivling	X		
<i>Inocybe cinnata</i>	violtråding	X		
<i>Inocybe geophylla</i>	sidentråding	X	X	
<i>Inocybe lilacina</i>	lila sidentråding	X		

<i>Kuehneromyces mutabilis</i>	föränderlig tofsskivling			X
<i>Laccaria amethystina</i>	ametistskivling	X		
<i>Laccaria laccata</i>	laxskivling	X	X	
<i>Lactarius azonites</i>	blek rökriska	X		
<i>Lactarius deliciosus</i>	tallblodriska	X		
<i>Lactarius deterrimus</i>	granblodriska	X	X	
<i>Lactarius quietus</i>	ekriska	X		
<i>Lactarius pubescens</i>	blek skäggriska	X	X	X
<i>Lactarius pyrogalus</i>	hasselriska	X		
<i>Lactarius sanguifluus</i>	vinriska	X		
<i>Lactarius scrobiculatus</i>	svavelriska	X		
<i>Lactarius semisanguifluus</i>	grönfläckig vinriska	X		
<i>Lactarius uvidus</i>	lilariska	X		
<i>Lactarius zonarius</i>	zonriska	X		
<i>Laetiporus sulphureus</i>	svavelticka		X	
<i>Leccinum scabrum</i>	björksopp	X	X	
<i>Leotia rubrica</i>	slemmurkling	X		
<i>Lepiota cristata</i>	syrlig fjällskivling	X		
<i>Leucopaxillus gentianeus</i>	bittermusseron	X		
<i>Lycoperdon perlatum</i>	vårtig röksvamp	X		
<i>Lycoperdon pyriforme</i>	gyttrad röksvamp	X	X	
<i>Lyophyllum decastes</i>	mörk tuvskivling	X		X
<i>Marasmius wettsteinii</i>	liten hjulbrosking	X	X	
<i>Micromphale foetidum</i>	stinkbrosking	X		NT
<i>Mycena galericulata</i>	rynkhätta	X	X	
<i>Mycena polygramma</i>	silverhätta	X		
<i>Mycena zephirus</i>	fläckhätta	X		
<i>Oligoporus caesius</i>	blek blåticka	X		
<i>Otidea bufonia</i>	mörkbrunt haröra	X		
<i>Panaeolina foenisecii</i>	slåtterbroking			X
<i>Parasola plicatilis (Coprinus)</i>	veckad bläcksvamp		X	
<i>Paxillus involutus</i>	pluggskivling	X	X	
<i>Pluteus cervinus</i>	hjortskölding	X	X	
<i>Polyporus squamosus</i>	fjällticka			X
<i>Psathyrella candolleana</i>	vitspröding	X		
<i>Pseudocraterellus undulatus</i>	kruskantarell	X		
<i>Russula aurea</i>	guldkremla	X		
<i>Russula decipiens</i>	vinröd äggkremla, fruktkremla		X	X
<i>Russula delicata</i>	trattkremla	X	X	
<i>Russula integra</i>	mandelkremla	X	X	
<i>Russula lilacea</i>	lilakremla	X		
<i>Russula luteotacta</i>	gulnande blodkremla	X	X	
<i>Russula queletii</i>	krusbärskremla	X		X
<i>Russula sanguinea</i>	blodkremla	X		
<i>Russula vesca</i>	kantkremla		X	
<i>Sarcodon imbricatus</i>	fjällig taggsvamp		X	

<i>Scleroderma areolatum</i>	rutig rottryffel	X			
<i>Stereum hirsutum</i>	raggskinn	X			
<i>Strobilurus tenacellus</i>	bitter kotteskivling		X		
<i>Stropharia cyanea</i>	blågrön kragsskivling			X	
<i>Suillus collinitus</i>	ringlös smörsopp			X	
<i>Tapinella atrotomentosus (Paxillus)</i>	sammetsfotad pluggskivling	X	X		
<i>Tricholoma atrosquamosum</i>	svartfjällig musseron	X			NT
<i>Tricholoma sulphureum v bufonium</i>	mörk svavelmusseron	X			
<i>Tricholoma fulvum</i>	fläckmusseron	X			
<i>Tricholoma imbricatum</i>	fjällmusseron	X			
<i>Tricholoma lascivum</i>	ekmusseron	X			
<i>Tricholoma scalpturatum</i>	gulnande musseron	X			
<i>Tricholoma stiparophyllum (album)</i>	rättikmusseron	X	X		
<i>Tricholoma sulphureum v bufonium</i>	mörk svavelmusseron	X			
<i>Tricholoma terreum</i>	jordmusseron	X			
<i>Tricholoma vaccinum</i>	skäggmusseron	X			
<i>Tricholomopsis rutilans</i>	prickmusseron	X			
<i>Xylaria hypoxylon</i>	stubbhorn	X			
<i>Xerocomus chrysenteron (Boletus)</i>	rotsopp	X			
<i>Xerocomus rubellus (Boletus)</i>	rödsopp	X			
<i>Xerula longipes (Oudemansiella; pudens)</i>	brunluddig roting (luddnagelskivling)	X	X	NT	NT

Genomgång av svampskörden vid exkursionen till Solsänget 2013. Foto: Marita Westerlind

Innehåll

- 39 Bo Göran Johansson
 Trädgårdsiris på Gotland
- 53 Jörgen Petersson
 Landträsk i f.d. Martebo myr
- 62 Exkursionsrapporter 2013

Öppet hus sommaren 2014

Vi har som tidigare Öppet hus-träffar i år, med början måndag 9 juni. Alla som har frågor, behöver bestämningshjälp eller bara vill träffa likasinnade är välkomna!

Vi har öppet varannan måndag från kl. 19 (jämnade veckor) fram till och med 4 augusti, dvs. 9 juni, 23 juni, 7 juli, 21 juli och 4 augusti.

Adress: "Vita huset", Ekmansgatan 11 (f.d. Baptistkyrkans lokaler, en trappan ner).

Välkommen!

